

Závodský, Artur

Návraty Rudolfa Waltra ke komornímu typu divadla

In: *Thalia Brunensis Centenaria : Filozofická fakulta Univerzity J.E. Purkyně v Brně k počtě 100. výročí stálého českého profesionálního divadla v Brně*. Vyd. 1. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1984, pp. 93-128

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/122020>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

NÁVRATY RUDOLFA WALTRA KE KOMORNÍMU TYPU DIVADLA

KOŠATÁ DIVADELNÍ OSOBNOST

Vyslovíme-li jméno »Rudolf Walter«, vybaví se nám neobvyklá šíře aktivity tohoto umělce (1894—1966). Byl to herec (činoherní i operní), autor několika her, překladatel z němčiny a francouzštiny, příležitostný skladatel písniček, režisér činoherní, operní a rozhlasový, dlouholetý profesor konzervatoře v Brně (1925—1949), šéf činohry Národního divadla v Brně (1925—1929), odvážný a úspěšný organizátor sezóny ve svépomocné akci členstva za první světové války, chytrý a předvídavý vedoucí Komorních her za druhé světové války, ředitel Svobodného divadla (1945—1948), umělecký šéf Beskydského divadla (1954—1955). O každé z těchto Walterových činností by se dala napsat rozsáhlá stať.

Celým životem Rudolfa Waltra vine se láska k mluvenému slovu, k recitaci, touha zapůsobit živým slovem na posluchače zblízka, bezprostředně. V divadelnictví o to usilují rozmanité typy komorní scény. Proto se Walter v různých dobových situacích vracel ke komornímu projevu na jevišti. Těmto jeho několikerým návratům věnujeme přítomnou studii. Přitom *jádro své stati spatřujeme v úseku věnovaném Komorním hrám Radosti ze života.*

ÚSILÍ O KOMORNÍ SCÉNU V DOBĚ MEZIVÁLEČNÉ

Když se pokoušel Rudolf Walter na rozhraní dvacátých a třicátých let o třetí etapu komorních her v Brně, napsal do Divadelního listu Zemského divadla v Brně (r. 1930—1931, str. 56—57) článek Komorní hry v Redutě.

Podal v něm stručnou historii dvou předchozích pokusů v tomto směru.

O *prvním* z nich — je spojen s osobností Jiřího Mahena, který začal působit v brněnském Národním divadle od počátku sezóny 1918–1919 pod ředitelem Václavem Štechem — Walter napsal: „Když se po převratu brněnské Národní divadlo nastěhovalo nejen do Městského divadla, ale i Reduty, bylo snahou a touhou dramaturga Mahena, aby z Reduty udělal jakousi komorní scénu pro hry, jichž intimnějším rázu a ladění neodpožívala reprezentativní rámec Městského divadla a jichž reprodukci ztěžovala — ne-li znemožňovala — bídná akustika Starého divadla. A přesto, že Reduta neměla mnoho obecenstva — zejména o reprízách — vytvářela se tu jakási krásná tradice večerů opravdu komorních, večerů opravdového kontaktu mezi scénou a hledištěm, kontaktu, který vyvolával především Mahen sám svými známými proslovy před oponou. Lze vzpomínat na celou řadu krásných a plodných večerů redutních.“¹ Walter pak uvádí některé autory a práce, které byly uvedeny v Redutě: Strindbergovu *Blýskavici*, večery Mussetovy, Heibergův *Balkón*, Björnsonovu *Rukavičku*, Curelův *Tanec před zrcadlem*, večer aktovek mladých moravských autorů (byla na něm inscenována hra *Rozloha života* B. Stejskala, *Vteřina slávy* J. Chaloupky a *Hvězdnatá obloha* L. Blatného), Zavřelova *Bolěslava Ukrutného*, večer věnovaný patetické poezii aj. Jak víme, Mahen pokládal večery v Redutě za doplnění svého dramaturgického programu. Měly mít experimentální charakter, chtěly vychovávat diváky po stránce intelektuální, citové a estetické. V tom smyslu byly zaměřeny také Mahenovy proslovy.²

Walter spojuje komorní hry důsledně s divadlem v Redutě. Připomíná, že po Mahenově odchodu se na toto poslání Reduty zapomělo. Z Reduty se stalo „divadlo lidové, kde se za nejnižší ceny obehřávaly hry, které už prošly abonentním repertoárem obou brněnských scén.“³ A přece i tehdy došlo k jedinému pokusu o komorní hru v Redutě. Walter přeložil hru německého expresionisty Waltera Hasenclevera *Z onoho světa*. Uvedl ji 7. listopadu 1922 v Redutě. Drama mělo jenom dvě postavy — muže hrál Rudolf Walter, ženu Jarmila Urbánková.

Koncem sezóny 1924–1925 odešel z ředitelského místa brněnského Národního divadla Václav Štech. Novým ředitelem se stal František Neumann, šéf opery, dirigent a hudební skladatel. Rudolf Walter, který byl vrchním režisérem činohry, měl dramaturga Lva Blatného. V úzké spolupráci po-

¹ Přepisují citáty z článků Rudolfa Waltra i z dalších jeho projevů, později také citace z recenzí kritiků, podle dnešního pravopisného úzu. Tam, kde jsou dvě možnosti, uplatňuji tzv. starší, „neprogresivní“ podobu.

² Zevrubně se Mahenem-dramaturgem zabývá studie Karla Bundálka *Léta Mahenovy brněnské dramaturgie*. In: Kapitoly z brněnské dramaturgie, Praha–Brno 1967.

³ Rudolf Walter, *Komorní hry v Redutě. Divadelní list Zemského divadla v Brně 1930–1931*, str. 56.

kusili se obnovit přerušenu tradici komorních her v Redutě. Jde o *druhé* údobí komorních her. Jeho první inscenací byla hra Marcela Acharda *Malborough do boje táhne* (21. září 1926). Překlad J. Čermáka nastudoval Vladimír Šimáček. Následovala Pirandellova hra *Soudně ověřený smolař* (16. listopadu 1926) v překladu Václava Jiřiny a v režii Rudolfa Waltra. Za čtrnáct dní nato hrálo se v Redutě O'Neillovo drama *Všechny boží děti mají křídla*. Přeložil je a nastudoval Rudolf Walter. 17. ledna 1927 uvedl Walter v Redutě hru Arnolda Bronnena *K východní točně*, 1. února 1927 původní novinku — hru Jaroslava Hory *Hrobka*. Na 14. března 1927 připravil Karel Urbánek premiéru hry Maurice Maeterlincka *Neštěstí jde mimo*. V další sezóně (27. září 1927) přišla na pořad *Komedie v kostce*. Napsal ji Edmond Konrád a režíroval Vladimír Šimáček. Komorní hry pokračovaly 20. února 1928 dvěma kusy z antiky. Oba přeložil Ferdinand Stiebitz a režijně nastudoval R. Walter. Byl to *Učitel* od Herondova mima a Aristofanův *Zenský sněm*. 30. dubna 1928 konala se v Redutě premiéra významné hry Eugena G. O'Neilla *Chlupatá opice* — přeložili ji Jiřina Schubertová s Františkem Götzem jejím režisérem byl Rudolf Walter. Druhé údobí komorních her v Brně uzavírala Waltrova dramaturgie básně Josefa Holého *Vašíček Nejlů*; R. Walter ji sám režíroval (10. října 1928).

Slibný rozběh komorních her podle pojetí Rudolfa Waltra byl v sezóně 1929–1930 zastaven zřízením Studia, v němž E. F. Burian začal realizovat „neoficiální“ program, v jistém smyslu rovněž komorní. Burian si chtěl ve Studiu ověřovat účinnost nových tvůrčích postupů a výrazových prostředků. Uvedl Machiavelliho *Mandragoru* (1. října 1929), v Halasově jevištní úpravě Laforgueova *Čtveráka Pierrota* s artistními prvky tairovovské režie (3. října 1929), Havlíčkův *Křest sv. Vladimíra* jako voiceband (5. října 1929), *Wolkrovny balady* (22. října 1929), scénickou baladu irského dramatika Syngeho *Jezdci k moři* (19. listopadu 1929). Poslední inscenací Studia byla dvojice her Maeterlinckův *Zázrak svatého Antonína* a *Komedie o muži, který si vzal němou*, již napsal Anatole France v duchu staré farce (10. prosince 1929). Studio musilo zaniknout. V samé jeho existenci tkvělo něco rozporného: uprostřed oficiálního měšťáckého divadla se nedalo experimentovat a obecenstva z řad levé inteligence, studentské mládeže a pod. bylo v Brně málo.⁴

A tak Rudolf Walter znovu vzkřísil svoje komorní hry. Byla to jejich třetí etapa. Walter svoji tehdejší víru vyslovil v těchto větách z podzimu r. 1930: „Nyní, když Studia není, vracíme se znovu — a rádi — k tradici

⁴ O brněnském Studiu E. F. Buriana viz v části knihy K dějinám české divadelní avantgardy (Praha 1962), kterou Adolf Scherl nazval E. F. Burian divadelník (1923–1941) a v již připomenuté knize Karla Bundálka Kapitoly z brněnské dramaturgie — zde speciálně v kapitole Působení J. Honzla a E. F. Buriana v brněnském divadle na počátku třicátých let.

komorních her redutních s nadějí, že se znovu vžijí a mohou být tvořivým a plodným doplňkem oficiálního repertoáru, literárně i reprodukcčně. A vracíme se ke komorním hrám právě večerem, jenž bude věnován památce jejich spolutvůrce Lva Blatného. Zahájíme letošní komorní hry v Redutě v pondělí 4. t. m. (listopadu, A. Z.) premiérou jeho komedii „Svět tančí“ a „Zcela stručně“ a doufáme, že tímto večerem začne třetí — a snad už trvalá — etapa komorních her, které jistě by mohly pro umělecký život znamenat značné plus.⁵

Ale Waltrovy naděje se zdaleka neměly naplnit. Už sama premiéra dvou aktovek Lva Blatného, v letech 1925—1929 dramaturga, Waltrova vrstevníka a nejbližšího spolupracovníka, neuskutečnila se ve stanoveném termínu ani v Redutě, nýbrž v divadle na Veveří ulici, a teprve 24. listopadu. Blatný zemřel 21. června 1930 na tuberkulózu. Uvedené aktovky patří k posledním pokusům tohoto expresionistického dramatika, jemuž E. F. Burian režiroval koncem r. 1930 grotesku *Smrt na prodej*. Waltrovy komorní hry pokračovaly pak jeho inscenací *Zpěvů sladké Francie*, které přeložil Hanuš Jelínek (14. září 1931), Večerem *Divadla hrůzy* (Théâtre du Grand Guignol), pro nějž pozdější proslulý rozhlasový režisér Josef Bezdíček nastudoval čtveřici skečů: Henri Duvernois, *Přede dveřmi*; M. A. de Melun, *V base*; M. J. Hanswiek a de Wattines, *Případ dr. Lorda*; M. A. Melun, *Moderní manžel* (15. září 1931). Epilogem třetí etapy Komorních her v Brně byl Večer starých bájí (6. října). Walter pro něj režijně připravil tři báje: Alexandra Hartleye *Jak smrt přišla do světa*, Maurice Maeterlincka *Smrt Tintagilovu* a Williamse Butlera *Yetse Na Bailově břehu*.

Nepodařilo se tedy natrvalo ustavit komorní hry jako druh Studia, jež by přinášelo obsahově i formálně neběžné tituly. Praxe třetího údobí se nesla zhruba v duchu Mahenových komorních her v Redutě. Byly tu původní novinky, večer scénované poezie, divadlo hrůzy, tehdy ve Francii velmi populární, a tři básnivé mýty. Tedy program měšťanského, eklektického divadla, žádné zvláštní průboje ideově obsahové nebo v inscenačních postupech.

Rudolf Walter se počátkem třicátých let střetl s nově nastupujícím názorem divadelním, který chtěl divadlo jak možno nejvíce přiblížit životu, který usiloval divadlem formovat skutečnost v duchu pokrokových myšlenek socialismu. Tento názor představují v Brně Aleš Podhorský, herec, který se stále více orientoval k režii, a levicově zaměřený herec Josef Skřivan. Walter byl pak postupně v činohře zatlačován, až se v sezóně 1935—1936 stává jedním ze tří režisérů opery. V této funkci uskutečnil dva večery scénického melodramu. On, znamenitý klavírista a původně operní pěvec, inscenoval ve velkém divadle Na hradbách 14. listopadu 1935 vlastní překlady a úpravy tří scénických melodramů Jiřího Antonína

---

⁵ Rudolf Walter, Komorní hry v Redutě. *Divadelní list Zemského divadla v Brně 1930—1931*, str. 57.

Bendy: *Ariadna na Naxu*, *Pygmalion* a *Medeia*. Na 28. května 1936 připravil rovněž pro divadlo Na hradbách (ve své úpravě) melodramatické dílo Julia Zeyera a Josefa Suka *Pod jabloní* — dirigoval je Milan Sachs.

Na konci sezóny 1937—1938 opouští Rudolf Walter svazek Zemského divadla v Brně a věnuje se od té doby výhradně pedagogické práci na konzervatoři v Brně. Rok předtím odešla ze Zemského divadla jeho manželka Marie Waltrová.

O KOMORNÍ HRY ZA OKUPACE

a) Neujasněné začátky

Když Rudol Walter odešel ze Zemského divadla, bylo mu něco přes čtyřicet let. Nechtěl ještě jako výkonný umělec složit ruce v klín. A tehdy v něm začala klíčit myšlenka vychovat si v Brně ponenáhlu svůj soubor a uvádět *občas* hry v dobrém smyslu slova lidové, které by byly jistou protiváhou oficiálního divadla.

1. ledna 1939 dožila se Ema Pechová, Waltrova tchyně, sedmdesátilet. Na konci r. 1935 odešla ze Zemského divadla do důchodu. Byla však tělesně svěží (až na chabnoucí zrak) a schopna umělecky tvořit. Walter spojil první pokus o realizaci svého plánu s jubileem Emy Pechové a připravil pro jeviště v Typosu zdramatizovaný tvar *Babičky* Boženy Němcové. Ústřední postava byla ovšem určena pro Pechovou, skvělou, lidsky jímavou představitelku matek a babiček na scéně Zemského divadla. Večer se konal 21. února 1939. Svoje tehdejší divadelní záměry osvětloval Rudolf Walter v dopisech, které psal Karlu Taušovi (nar. 1897), redaktoru a divadelnímu referentovi *Moravské orlice* i *Moravských novin*⁶ 16. února 1939 mu sdělil: „Chtěl bych tedy — bez jakýchkoli „konkurenčních“ úmyslů vůči Zemskému divadlu — vždy *občas* nastudovat nějakou — v dobrém smyslu lidovou — českou hru s bývalými absolventy brněnské konzervatoře, pokud žijí v Brně mimo divadlo — a vychovat si tak ponenáhlu soubor — ne sice zcela profesionální, ale průpravou i úrovní přec také ne ochotnický diletantský — který by se při svém vývoji snažil hledat zdravý, lidově český, národní reprodukční sloh i v činohře — takový, jaký je už dávno vytvořen v české opeře. To je ovšem cíl do budoucna a dobře vím, jak nesnadný. Nynější představení je jen první náběh a ohledávání půdy — a případné další hry budou pokusem, jak vytčenou cestu hledat. Ale myslím, že Brno je už dost velké, aby mu vedle oficiálního divadla byly zdravé takové *občasné* hry, diktované snahou, jejíž směrnice jsem pokládal za nutné Vám osvětlit.“⁷

⁶ Všechny dopisy Rudolfa Waltra uveřejnil jsem ve stati O divadle v Brně za nacistické okupace (Dopisy Rudolfa Waltra Karlu Taušovi). *Program*, březen 1973, str. 15—17; *Program*, duben 1973, str. 10—12; *Program*, květen, str. 17—19.

⁷ *Program*, březen 1973, str. 16.

V citovaných větách můžeme již najít počáteční ovšem poněkud mlžnou představu druhé činoherní scény v Brně.

Společenská situace u nás nabývala od podzimu r. 1938 neobyčejně dramatickosti. 15. března 1939 vyhlásil Adolf Hitler Protektorat Böhmen und Mähren, když nedlouho předtím vznikl na Slovensku samostatný „štát“, „farská republika“, zřízená ľudovou stranou, s prezidentem Jozefem Tisem a předsedou vlády Bélou Tukou na čele. Tato historická změna, která bolestně zasáhla všechn náš lid, odsunula na čas realizaci Waltrova plánu. Nicméně myšlenku na druhou scénu v Brně Walter neopustil. Připravil na 17. května 1939 do Typosu představení vlastní hry *Tančeme česky* (U kolébky České besedy). Walter si uvědomil nezbytnost působit na obecenstvo v Brně divadlem ve vlasteneckém duchu. Hledaje organizační základnu, našel ji pro tentokrát v kulturním a společenském klubu techniků Zora. Svůj záměr vyložil Walter jasně v dopise Karlu Taušovi ze 12. května 1939. „Představení „Tančeme česky“ má být dalším krokem na oné cestě, dalším pokusem o hledání rázu českého lidového divadla. Jak tomu bylo s „Babičkou“, neběží ani zde o drama v pravém slova smyslu. „Tančeme česky“ je spíše radostným dobovým obrázkem. Uvádím jej na scénu přes jeho malou dramatickosti a přes to, že by se snad mohlo zdát neskromným, hraji-li právě svou vlastní věc. Činím to proto, že svým rázem i obsahem, soustředěným kol drahých postav Nerudy a Smetany, může toto dílko p r á v ě d n e s mnoho povědět českým lidem. Přesvědčil jsem se o tom v rozhlase, kde tento můj obrázek docílil tak spontánního úspěchu, že byl v podzimních měsících třikrát opakován.⁸ Snažím se, aby tato hra s menším počtem osob a malými technickými požadavky znamenala pokrok po stránce reprodukční a aby kromě účinnosti národnostní byla i průpravným krokem uměleckým k opravdové snaze o dobré české lidové hry, typicky našeho rázu, které chci uskutečnit v příští sezóně.“⁹

Tančeme česky byl selankovitý obrázek ze šedesátých let 19. století. Zobrazoval zrod České besedy, kolového tance, jenž na podnět Jana Nerudy vytvořili zemský učitel tance Ignác Link a jeho syn Karel. Skladatelsky se na jejím autorství podílel Ferdinand Heller, který uplatnil lidové prvky taneční i motivy z lidových písní. Vznik České besedy horlivě sledoval a podporoval Bedřich Smetana se svou chotí Betty.

Rudolf Walter hru nejen režijně nastudoval (bohužel se hrála jenom za klavírního doprovodu nikoli s orchestrem), ale účinkoval v ní také jako Jan Neruda. Bedřicha Smetanu zpodobil Emil Konečný. V ostatních rolích

---

⁸ Divadelní obrázek *Tančeme česky* (U kolébky České besedy) vznikl rozpracováním jedné scény divadelní hry *Bedřich Smetana*, kterou Rudolf Walter napsal a která byla uváděna v brněnském rozhlase poprvé r. 1935, v lednu 1939 podruhé a 16. května 1939 potřetí. Hra vzbudila zájem poroty soutěže Nového divadla v Praze. Pro svůj „neoperetní“ ráz se však tomuto divadlu k provedení nehodila.

⁹ Program, březen 1973, str. 16.

uplatnil režisér nejlepší absolventy brněnské konzervatoře — Linka představoval Zdeněk Dopita, jeho syna Karla Osvald Albín, v ženských rolích vystoupila Lída Boubelová. Účinkovala také Marie Waltrová.¹⁰ Ve srovnání s předchozí inscenací *Babičky* ztratila inscenace hry *Tančeme česky*, která měla méně postav, do značné míry rysy ochotnictví. Ale zásada spojit profesionální herce s mladými adepty herectví, kteří studovali na konzervatoři, byla tu již realizována.

Rudolf Walter a Zdeňka Gräfová se cele věnovali výchově hereckého dorostu na konzervatoři. Se studenty pořádali tzv. domácí dramatická představení. Byla to představení nastudovaná v hodinách „ensemblové výchovy“. Na ta se nevybíralo vstupné a zúčastňovali se jich rodiče i přátelé studentů. 3. června 1940 konalo se v Novém domově už 32. takové domácí představení. Účinkovalo v něm 7 posluchaček druhého a třetího ročníku Zdeňky Gräfové a 2 posluchači z třetího ročníku Rudolfa Waltra. Hrála se v režii Zd. Gräfové významná komedie Gabriely Zápolské *Morálka paní Dulské*. Vystoupila mimo jiné Miroslava Jandeková, pozdější členka činohry Státního divadla, jako dcera Dulské Mela. V červnu 1940 zakončila konzervatoř studijní rok absolventským představením. Bylo to v režii R. Waltra Tylovo drama *Paličova dcera*. Absolvoval v něm mj. Bohumil Koukal (Valenta) a Miroslav Knoz (Antonín).¹¹

Domácí „večírky“ konzervatoře nabývaly časem na věhlasu. Nejlépe inscenovaná představení dostávala se z nich na večery veřejné — na ty se již vybíralo vstupné.

Někdy na podzim r. 1939 usnesl se Dramatický svaz v Brně (sdružoval dramatiky a divadelní referenty v Brně — jeho předsedou byl univ. profesor PhDr. Jan Krejčí, germanista, který referoval o divadle do Národní politiky, a jednatelem JUDr. František Kozítek), že divadelní referenti mají být zváni na domácí představení konzervatoře.¹²

Ve školním roce 1940—1941 určil Rudolf Walter studentům divadelního oddělení konzervatoře zajímavý výchovný úkol — uspořádal v Novém domově tři večery-pásma, na nichž prošel dějinami světového dramatu od antiky po přítomnost. Ve vybraných ukázkách předvedli studenti charaktery, jak je přinášela jednotlivá významná období u různých národů. První (říjnový) večer byl věnován antice; R. Walter jej uvedl rozsáhlým výchovným proslovem. Byly hrány ukázky z Aischyla, Sofokla, Euripida a Aristofana; vystoupili v nich studenti Zdeněk Kampf, Zlatomír Vacek, Václav Kyzlink aj. Na druhém večeru (v lednu 1941) uvedl Walter proslovem scény z dramát Shakespeareových a Molièrových; hráli v nich Miro-

¹⁰ Srov. recenzi K.[arla] T.[auše] U kolébky České besedy. *Moravské noviny* 20. května 1939.

¹¹ Srov. recenzi K.[arla] T.[auše] Absolventské představení konzervatoře. *Moravská orlice* 27. června 1940.

¹² O tom píše Rudolf Walter v dopise Karlu Taušovi 4. ledna 1940. Viz Program, duben 1973, str. 10.

slav Doležal, Zdeněk Kämpf, Zlatomír Vacek, Václav Kořínek aj. Pásmo postoupilo pak v třetím večeru až k realismu a novoromantismu.

Významným počinem bylo, když se 27. května 1941 konalo v Novém domově za režie R. Waltra představení veselohry holandského autora P. Vandenbergha *Hoši, dívky a psi*. Hra ukazuje, jak studenti a studentky ve studentském domově, daní do útulku z trestu, tráví dva měsíce prázdnin. Z nedostatku peněz a z citu pro chudé spolubližní založí ligu proti pánům, kradou jejich přepychové psíky a vyměňují je pak za výkupné. Komédie byla ovšem posluchačům II. ročníku blízká a zahráli si v ní s chutí. Vynikl především M. Doležal jako velitel zlodějské bandy a Zd. Kämpf jako dětský a nerozhodný Marcel. K této humoresce byl připojen žertovný prolog ze študácké komedie Jaroslava Žáka *Škola, základ života*, který vtipně přednesl Milan Pásek.¹³

17. června 1941 konalo se absolventské představení konzervatoře, na němž byla uvedena aktovka Ladislava Stroupežnického *Zkažená krev* a drama A. P. Čechova *Strýček Váňa* — absolvoval v něm Otakar Dadák.

Prvním veřejným představením konzervatoře v sezóně 1941–1942 bylo nastudování Stroupežnického *Našich furiantů* (2. prosince 1941). V režii R. Waltra se na něm v Novém domově podíleli posluchači z tříd R. Waltra a Zd. Grářové. Vl. Kořínek vytvořil Dubského, V. Kyzlink Buška, O. Bosák dědečka, Zl. Vacek Haberšperka, M. Doležal Bláhu, Zd. Kämpf Fialu atd. Kritik *Lidových novin* František Píšek pochválil souhru a péči, jaká se na konzervatoři věnuje jevištní mluvě a pohybovosti.¹⁴

1. ledna 1942 troufli si studenti konzervatoře za autorovy režie uvést pod firmou Divadelního studia hru devatenáctiletého Otakara Bosáka *Bloudění*. Hrál se v Dopzu. Jevištní báseň o zápasícím mládí se dočkala však úspěchu jenom částečného.

R. Walter hledal organizační základnu pro představení svého souboru. 20. ledna 1942 uvedl v Novém domově pod hlavičkou Divadelního studia veselohru Herrmanna Bahra *Děti*. Kritika¹⁵ si povšimla nesourodosti výkonu jednotlivých představitelů: hotových herců a studentských adeptů herectví. Sám Walter ztělesnil sangvinického profesora Scharizera a Miroslav Zejda blazeovaného starého hraběte. Z mladých se křečovitosti vyhnul Zdeněk Kämpf v úloze Konráda a Libuše Přichystalová v Anně.

Okupace těžce doléhala na život našeho lidu v Protektorátu. Obzvláště svízelná pro Čechy byla situace v Brně, které nacisté považovali za město německé, už odedávna prohlašované za „předměstí Vídně“.

3. listopadu 1941 byl gestapem zatčen ředitel Zemského divadla Václav

¹³ Srov. o tom nepodepsanou recenzi v *Moravské orlici* z 30. května 1941.

¹⁴ pí [František Píšek], *Lidové noviny* 5. prosince 1941.

¹⁵ K.[arel] B.[undálek] v *Moravských novinách* 23. ledna 1942, pí [František Píšek] v *Lidových novinách* 23. ledna 1942 a jiní.

Jiříkovský. 12. listopadu byla uzavřena divadelní budova Na hradbách. 24. listopadu 1941 hrála naposled činohra v budově na Veverí ulici.

Walter se rozhodl založit v Novém domově Komorní hry Radosti ze života.

b) První pololetí Komorních her RZŽ

Rudolf Walter chytrě využil možnosti, kterou dávala protektorátní kulturní a osvětová instituce Radost ze života, obdoba německé Kraft durch Freude: rozvíjet divadelní činnost na ochotnickou licenci pod jejím nenapadnutelným patronátem. Komorní hry zaštilil svou autoritou vedoucí činitel krajské Radosti ze života Vladimír Kořínek.

Máme vlastními slovy R. Waltra doloženo, že název „Komorní hry“ dalo Krajské vedení Radosti ze života. A víc: Walter vyložil také své tehdejší pojetí komornosti. V dopise Karlu Taušovi z 15. března 1942 napsal: „— — — titul „komorní hry“ zvolila RZŽ snad příliš honosně, neboť — dle skutečného stavu věcí — lze jej vykládat pouze jako divadlo menších rozměrů (v každém smyslu toho slova) a jakéhosi důvěrnějšího vztahu mezi jevištěm a hledištěm, ale ne jako divadlo vyšších, nebo dokonce výjimečných hodnot.“¹⁶

Výstižný obraz atmosféry, v níž hráli studenti konzervatoře a pak i polo-profesionální divadlo Komorní hry Radosti ze života, zanechal nám jeden z předních členů tehdejší mladé generace Milan Pásek. Napsal: „Jen tam v Novém domově na Falkensteinerově ulici, kde jsme se denně scházeli v dramatické škole pod vedením prof. Rudolfa Waltra a prof. Zdeňky Gräfové, mizely názorové rozdíly a všechny nás zaplavovalo tvořivé divadelní úsilí, radost z umělecké produkce, radost z krásy naší mateřštiny, radost z tvořivého života. Však také brněnské obecenstvo zaplňovalo do posledního místa všechny naše studentské domácí večírky průřezů naší i světovou dramatickou literaturou, nacházelo v zatemněném Brně vedle okleštěné produkce českého Zemského divadla další příležitost k svérázným manifestacím lásky k českému umění. V těch letech patrně nerozhodovala kvalita umělecké práce studentů herectví a režie, ale kvality mnohem cennější — české slovo, Waltrův chytrý a obezřetný dramaturgický výběr, možnost spojení s největšími génii lidstva tímto oknem okupačního žaláře.“¹⁷

Zahajovacím představením Komorních her RZŽ byla komedie Vladimíra Neffa *Pokušitel* 25. února 1942. Neff nejdříve upravil svůj úspěšný román

¹⁶ Program, duben 1973, str. 10–11.

¹⁷ Theater, Divadlo ve vzpomínkách a dokumentech. Uspořádal František Černý. Praha 1965, str. 208.

Vyhnání z ráje pro rozhlas a posléze vytvořil podle něho podobu divadelní. Jde tu o střetnutí romantických snů o „velkém“ životě a štěstí se všedností tvrdé skutečnosti. Jistý pan Černý uprchne z nervového ústavu. Je to moudrý blázen-ďábel, jemuž upisují svou duši za přelud realizace snů stavitel Lorenz, jeho dcera, služebná a pokušitelova bytná. Ale ďábel je nakonec rád, když najde svého protivníka v prostém Honzovi, který vidí svůj ráj v sobě a v životě skromného úředníka. Málo nás tu zajímá, nakolik byl Neff ve svých figurách původní (např. svůdce pan Černý do značné míry připomene doktora Freunda z románu Čapka-Choda Antonín Vondřejc) nebo že komedie má některé kompoziční vady. V podstatě se text pro účel, který Rudolf Walter sledoval, dobře hodil.

Měl Walter podmínky k tomu, aby svrchovaně naplnil svoji představu komorní hry po stránce dramatické, herecké, technické, i pokud jde o vybavení hlediště? Když si tuto otázku položil Karel Tauš, musil konstatovat: „První představení nemohlo splnit tyto samozřejmé předpoklady v divadelně hodně primitivním sále, kde jeviště takřka nemá dekorací, kde statečně vržou labilně namontovaná sedadla, kde nemůže být řeči o nějakých scénických náladách, kde hra osvětlovacích těles dopadá vždy stejně jako nepovedená karikatura, ničíc ošidně iluzi maskování hereckých tváří, kde je třeba zkušené úspornosti gest s ohledem na rozměry jevištního profilu atd. atd. Skutečná komorní souhra je také nemyslitelná při souboru kvalitativně hodně různorodém, osobní hereckou vyspělostí a kulturou nevyváženém, poněvadž vedle sebe staví do bezprostřední blízkosti dvě, tři silné herecké individuality nebo osvědčené jevištní rutiny i začátečníky, podrobující se většinou prvnímu scénickému křtu.“¹⁸

Herecky v Pokušiteli vévodil jeho režisér R. Walter. Měl v ďábelském svůdci přiléhavou masku, střídmost gestikulační a mimickou. M. Zejda zdůraznil v architektu Lorenzovi jeho povahovou rozkolísanost. Z. Kampf vybavil světáckého doktůrka lehkostí, „která se však u něho stala již příliš manýrou, než abychom ji mohli považovat za záměrný tvárný prostředek herecký“.¹⁹ Mileneckou dvojici Heleny a Honzy zpodobnili J. Finková a M. Doležal. Hospodyně zdařile podala B. Kliková. V kasaři Šindelovi získal za své figurářské umění potlesk Zl. Vacek.

Obecenstvo přijalo s vděčností zahájení Komorních her RZŽ jako dobrou iniciativu.

Patrně s důrazem na mladé obecenstvo, které tvořilo kádr návštěvnictva malé scény, byla 18. března uvedena veselohra A. J. Urbana *Slunečná paseka*. Jde o zábavný, i když nepřilíš náročný sled obrazů ze života trampů a vodáků, v němž se nadhazuje problém lásky šestnáctiletého truhlářského učně Franty k dcerušce z tzv. dobré rodiny. Situace se vy-

¹⁸ K.[arel] T.[auš], Divadlo Radosti ze života. *Moravská orlice* 28. února 1942.

¹⁹ K. B. [Karel Bundálek], Dvě hry – dva světy. *Moravské noviny* 4. března 1942.

hrotí pokusem Franty o sebevraždu, končí však šťastně se třemi dvojicemi mladých lidí.

Režisér R. Walter rutinérsky zvládl apoteózu života a zahrál si postavu prameňáka Duška „s onou poněkud drsnou srdečností a primitivní moudrostí plaveckého lidu“.²⁰ Naivního, klukovsky přímočarého propracovaně podal Zd. Kampf, kapitána malé trampské osady M. Doležal. Svým zjevem upoutávala v trochu cynické a přemoudřelé chladné Ireně Vl. Chalupová. Její rodiče zpodobnili M. Zejda a B. Kliková, převozníka V. Kyzlink. V kolektivu mladých dále vystoupili O. Volek, J. Finková, M. Pietsch, L. Přichystalová, R. Jančařík.

Cím by měly být Komorní hry RZŽ, plně prokázalo uvedení dramatické básně J. W. Goetha *Ifigenie v Tauridě* (15. dubna 1942), jímž R. Walter vzpomněl 110. výročí básníkovy smrti. Režisér si upravil text překladu Ladislava Quise a vypracoval představení na jednoduché scéně v přísném slohu do komorní vyladěnosti. M. Jandeková vystihla v Ifigenii její půvabnou svěžest, panenskost kněžky Artemidiny a prokázala vysokou kulturu v přednesu Goethových jambů. Taurský král Toast měl ve ztělesnění M. Doležala mužnost, divokost i rytířskou čestnost. R. Walter odlišoval svého štvaného Oresta i osvobozeného od kletby hlasem i změnami rytmu. Zd. Kampf naplnil Pylada mladistvým ohněm. J. Kozderka svým Arkasem doplnil pěťici herců, kteří vesměs prokázali přísné hlasové, pohybové i mimické školení brněnské dramatické konzervatoře.

Inscenace Goethova dramatu *Ifigenie v Tauridě* představuje mezník v umělecky vzestupném vývoji Komorních her.²¹

Na sám konec dubna 1942 připravily Komorní hry RZŽ veselohru dánského dramatika Axela Breidahla *Vzbouření v ústavu šlechtičen*. Překlad Antonína Bernáška režijně nastudoval M. Zejda, člen činohry tehdy již uzavřeného Zemského divadla.

Hra je zajímavá tím, že v ní vystupuje 14 ženských figur, různých: bigotních, citlivých, komicky svárlivých. Dějištěm je ústav, v němž prožívají stáří šlechtičny nepřilíš bohaté. Jedno mladé srdce je tu postaveno proti řadě žen, které nemají smyslu pro lásku; toliko u jedné z obyvatelek ústavu najde pochopení. Nakonec mládí nad zkostnatělým pořádkem zvíťezí. Děj má sklon k líbivosti, je sentimentálně rozbředlý. Jeho závěrečný obraz se odehrává o 18 let později.

Režisér měl zasáhnout do textu rázněji, zhustit jej a nasadit provedení bystřejší tempo. Jinak se mu však podařilo na malém jevišti dosáhnout vyrovnané souhry. V představení dominovaly Lída Boubelová v roli bigotní abatyše, která se vnitřně přerodí a najde cestu k lidskému srdci, Ma-

²⁰ pí [František Píšek], Urbanova Slunečná paseka v Brně. *Lidové noviny* 24. března 1942.

²¹ Zdůraznil to Karel Tauš ve své recenzi R. Z. Ž. uctívá památku Goethovu. *Moravská orlice* 19. dubna 1942.

rie Waltrová v roli šlechtické bohémky, která se po letech stane abatyší, a Libuše Přichystalová, která hrála citem překypující a posléze sebevědomou matku — narození jejího dítěte dalo podnět k mravní vzpouře v zeshňovaném prostředí ústavu šlechticů.

První pololetí Komorních her uzavřela 20. května 1942 premiéra grotesky Lva Blatného *Bábinka, Rózinka a Prokúpek*. Je to komedie z roku 1929, původně nazvaná Zcela stručně. Režisér R. Walter si byl vědom obtížnosti úkolu, před nějž postavil teprve se sehrávající soubor. Napsal o tom v dopise Karlu Taušovi: „Je to pro mladý soubor jistě těžký úkol, protože tato komedie — ač je to jen hříčka — vyžaduje zvláštní reprodukci, přísně stylizovanou pohybově i rytmem a modulací tónu do grotesky. A to je po klasickém komorním stylu „Ifigenie“ úplný protiklad ladění, sice zase komorního, ale parodického, až do marinetového sestřížení.“²² Škleb autora, skrytého za šest figur, vysmíval se šosáctví. Režie dala vyniknout vtípnosti dialogů. Obstarožní manžely hrál M. Zejda a M. Pietsch, jejich rozverně mladé manželky L. Přichystalová a M. Jandeková. Svůdce Prokúpka, trochu básníka, trochu cynika s temperamentem vytvořil M. Doležal. V intermezzu udiveného Měsíčka vystoupil Zd. Kampf.

c) Komorní hry RZŽ v sezóně 1942—1943

Komorní hry Radosti ze života se staly významnou součástí české kultury v Brně. Pro sezónu 1942—1943 bylo vypsáno předplatné na 12 her, vybraných z české, německé a světové dramatiky. 1. října 1942, tedy krátce po zahájení nové sezóny, mohl Rudolf Walter s hrdostí napsat redaktoru Karlu Taušovi: „Jsme nyní svými Komorními hrami jediným českým soustavným provozem divadla v Brně.“²³ Víme, že teprve 15. března 1943 povolili nacisté otevřít Lidové divadlo; jeho provozovatelkou byla Národní odborová ústředna zaměstnanecká (NOÚZ) a ředitelem Antonín Fencel.

Nová sezóna Komorních her byla zahájena baladou německého dramatika Manfreda Hausmanna *Lilofee*. Překlad Františka Hrubína nastudoval Rudolf Walter. Básník se tu zmocnil pohádkové látky, kterou u nás známe — ovšem v jiném vyznění — z Erbenovy balady Vodník, s velkou obratností. Mladá dívka Lilofee se zasnoubí vodníkovi Smolkovi z Vodorostů. Za povolené návštěvy na zemi má se rozhodnout mezi zdrceným milencem námořníkem Fridolínem a Smolkem. Vrací se dobrovolně zpět do Vessery k vodníkovi, s nímž má dítě. Hra mísí sen s tvrdou realitou. Hausmann pozvedl Lilofee do roviny snu a dal jí mluvit ve verších. Smolk mu ztělesňuje všudepřítomný osud. Baladou prochází kontrast melancholické písně Smolkovy a písni lehkomyšlného Fridolína.

²² *Program*, duben 1973, str. 11.

²³ *Program*, duben 1973, str. 11.

Režisér usiloval o rovnováhu snu a skutečnosti. S výjimkou prvního dějství jí dosáhl. Jako herec znamenitě vytvořil Smolka z Vodorostů. „Proti vodníkovi, jak jej v N.[árodním] D.[ivadle] ztělesnil V. Vydra, pojal Walter svého Smolka hodně civilně, takže působil spíš jako k zemi přišlápnutý ubohý človíček, budící soucit, než strašidelná vodní bytost.“²⁴ Libuše Přichystalová se pohybovala „mezi snovým vytržením a žalným zklamáním“, „křehká v tónu, umírněná v pohybu, s hlasem tišným i rozehvělým, smutným i jarým, v němž zněly všechny polotóny básníkovy verše“.²⁵ Dále účinkovali studenti konzervatoře M. Doležal (Fridolín), L. Boubelová (Matka Lilofee, K. Kořínková (přítelkyně Růžena), Zl. Vacek a Zd. Kampf (dva námořníci) atd. Jak konstatoval kritik *Lidových novin* Bedřich Golombek byla inscenace Lilofee „skutečně komorní hra po všech stránkách“.²⁶

Dramaturgicky představovalo komorní typ hry další z uvedených dramát — Josefa a Miroslava Tomanových *Přítelkyně*. V centru jejího děje stojí nezaměstnaná architektka Gaia Marková. Má vnitřní potřebu rozdávat lásku a pomoc — jednou mladému technikovi, pak zbědovanému nezaměstnanému, bankovnímu defraudantovi atd. Tragédie Gai záleží v tom, že ji lidé, jimž pomáhá, dokonce i za cenu podvodu a lži, ve své přizemnosti nechápu. A to přítelkyni zabíjí.

Hra má řadu kompozičních nedostatků, které se Waltrova režie pokusila překlenout. Postarala se o to, „aby první tři obrazy, dramaticky statické, vlnily se alespoň dialogem a aby čtvrtý obraz při překotném spádu vyzněl velkoryse“.²⁷ Rozsáhlou, byť jednostrannou roli Gai zaplnila Marie Waltrová niternými prožitky, dávajíc jí celou stupnici rysů, od milostnosti po drtivou krásu umírání. Zlomeného úředníka Bartoše hrál Zl. Vacek, nezralého studenta Zd. Kampf, ponurého omyvače mrtvol M. Doležal, upjatého bankéře Vl. Fleischer.

K zásluhám R. Waltra náleží, že poskytl příležitost uplatnit se i mladému režisérovi. Nebylo to jen proto, že sám všechnu práci (dramaturga, režiséra, herce) nemohl v Komorních hrách zastat. Tím mladým byl tehdy dvaadvacetiletý Milan Pásek, posluchač režie. Walter mu svěřil nastudování konverzační veselohry F. Schwieferta *Markéta proti třem* (22. října 1942).

Děj této obratné hry není příliš složitý. Vtipná Markéta udělí lekcí třem společně bydlicím mládencům; domluví si s nimi v jejich bytě schůzku, aniž jeden ví o druhém, vysměje se jejich povýšenosti a oknem jim ukáže svého snoubence.

První Páskovu režii zhodnotila kritička Moravanky takto: „Touto hrou

²⁴ Sch. [Jaro Schäfer], Hausmannova *Lilofee* v Brně. *A-Zet* 23. září 1942.

²⁵ M. [Bohumír Macák], Hausmannova *Lilofee* v Brně. *Moravské slovo* 22. září 1942.

²⁶ bg [Bedřich Golombek], Komorní hra na brněnské scéně. *Lidové noviny* 22. září 1942.

²⁷ M. [Bohumír Macák], J. M. Tomanovi, *Přítelkyně*. *Moravské slovo* 6. října 1942.

představil se nový režisér komorních představení M. Pásek. Zhostil se svého úkolu opravdu pěkně, udržel hru v působivé jednoduchosti, bez násilných efektů a obvyklých veseloherních šablon. Vkusně bylo použito ne zcela nového nápadu velkého okna, kterým sleduje obecenstvo děj, odehrávající se v hale.“²⁸

Mladou dámu — Markétu hrála s půvabem L. Přichystalová, ale jak konstatoval kritik, bylo „dosud nad její jevištní síly, aby dost průkazně odstínila v detailech trojici představovaných ženských typů od mondénní kokety přes unuděnou intelektuálku s pestrou minulostí i poznamenanou i zkaženou nepochopenými filozofickými doktrínami platónskými a hegelovskými až po naivní a poddajnou ženušku tuctového charakteru“.²⁹ Tři temperamentní spolubydlíci zpodobnili Vl. Fleischer, Zl. Vacek a M. Doležal. Sluhu Žána odvedl jako skvělou figurku R. Walter.

Počátkem prosince 1942 hostoval soubor Komorních her Radosti ze života v Praze. Vystoupil v malostranském Intimním divadle s Markétou proti třem. Podle zprávy ČTK bylo brněnské nastudování Schwiefertovy frašky lepší nežli pražské.³⁰ Kritik pražského vydání *Lidových novin* pochválil plynulý spád souhry, o něž se přičinil režisér, ale nad všechny výkony vyzvedl kreaci R. Waltra. „Ten tu má jen okrajovou roličku sluhovskou, ale udělal z ní silou svého herectví sám střed hříčky. Budí svým sluhou až dojemné veselí právě tím, že vyhrává jeho oddanost až dojímavě vážně a lidsky. Víc, než z epizodní role dosáhl Walter, z ní sotva lze už vydolovat — tak je každé gesto rozváženo, účinnost každého slova a pohybu propočítána.“³¹ Obdobně vysoko ocenil Waltrův výkon Jan Sajíc, recenzent *Lidových listů*.³²

90. výročí smrti Ernsta B. S. Raupacha, romantického dramatika německého, vniklo R. Waltrovi myšlenku očistit jeho dávno u nás již zdiskreditovanou, kýčovitě podávanou „dušičkovou“ hru *Mlynář a jeho dítě*. Svůj úmysl popsal Walter takto: „Snažím se novým překladem, úpravou i režijním a hereckým laděním oprostít tuto starou romantickou hru lidovou od všeho nánosů banality, kterým ji zavalilo řemeslné odehrávání — a usiluji vdechnout jí po reprodukční stránce opravdu „komorní“ čistotu. Pokouším se scénicky realizovat podobnou rehabilitaci, jakou před rokem provedl rozhlasově rež.[isér] Bezdiček v Praze.“³³

Walter stáhl 14 obrazů na 11 krátkých obrazů a dal celé hře nový, komorní ráz. Duchové nepochodovali po jevišti, Konrád vidí v polosnu stíny promítnuté na pozadí a spatří mezi nimi také Marii. Bedřich Golombek

²⁸ z. v. [Zdeňka Valentová], *Markéta proti třem. Moravanka* 11. listopadu 1942.

²⁹ K.[arel] T.[auš], *Markéta proti třem. Moravská orlice* 28. října 1942.

³⁰ Viz *Moravské slovo* 8. prosince 1942.

³¹ J.[an] K.[opecký], *Brněnští hosté v Praze. Lidové noviny* 8. prosince 1942.

³² [Jan] Sajíc, *Hosté v Intimním divadle. Markéta proti třem. Lidové listy* 8. prosince 1942.

³³ Rudolf Walter v dopise Karlu Taušovi 19. října 1942. *Program*, duben 1973, str. 12.

popsal skromné jevištní prostředky, jichž bylo užito: „Na černém pozadí roh světničky s oknem, nebo hřbitovní zeď se sugestivními dvěma kříži byly vzornými ukázkami, jak může vypadat malá ochotnická scéna.“³⁴ Herecky udal tón představení (premiéra byla 31. října 1942) R. Walter. „Jeho Rychnovský byl mlynářem téměř salonním, spíš skrblický dravec než hrubý selský hrabivec. Je pozoruhodné, jak tento herec uskutečňuje svou představu postavy ze základního pojetí hlasového.“³⁵ L. Přichystalová představila Marii citově ve vnitřním utrpení, M. Doležal pojal Konráda jako máchovského rozervance, nápadníka Jakuba hrál Zd. Kampf, tetu Markétu L. Boubelová, drobnokresbou hrobníka přispěl V. Poláček.

Zdařilá komorní inscenace nezodpověděla však jednoznačně na otázku, čím může Raupachova hra promluvit naléhavěji k dnešku.

17. listopadu 1942 vzpomněl Walter 30 let své divadelní činnosti v Schillerově tragédii *Waldstein*. Stáhl překlad Bohdana Kaminského do jednoho večera, režiroval čtyřhodinový večer a hrál ústřední postavu. Ve všech těchto třech směrech prokázal, že stojí v zenitu svých sil. Jako dramaturg vypustil epizodní scény, proškrtal dialogy i monology a dal celku spádnost. Jako režisér musil pro nepatrné rozměry jeviště počítat se zdůrazněním scén intimních. Herec Walter potvrdil, že se jeho projev prohlubuje, zlidštuje. Kritik popsal kreaci takto: „Walter obestřel od počátku Waldsteina tajemnou předtuchou smrti, zaposlouchaného víc do sebe, duševně jakoby nepřítomného a jen ve velkých nárazech se probouzejícího k životu a vyrůstajícího na vůdčí osobnost, která železnou vůlí vtiskovala dějinám jejich tvář.“³⁶

Obecenstvo mohlo posoudit také pedagogické výsledky jubilantovy práce, protože ve veřejném představení konzervatoře byl zaměstnán třidesítkový soubor studentů. Poznalo, že Waltrovu výchovnou práci charakterizuje úcta studentů k myšlence hry, technická pohotovost projevu a čistota mluveného slova. Výrazně tesaného Octavia Piccolominiho zpodobnil M. Doležal (hrál také trubače), mladistvě zaníceného Maxe Piccolominiho Zd. Kampf, úhořovitého diplomata Questenberga M. Pásek, tvrdého generála Buttlera Zl. Vacek (hrál také kapucína) atd.

Osmdesátiny proslulého německého dramatika Gerharta Hauptmanna připomněly Komorní hry 19. listopadu 1942 uvedením jeho *Bobřího kožichu*. Režisér R. Walter dal představení prudké tempo a dialogům dynamiku. V pradeně Wolffové poprvé vystoupila Marie Waltrová v charakterní postavě. A s imponujícím úspěchem. „Její Wolffka měla šťavnatost lidových postav, s charakteristickým jezevčím držením rukou od těla, s lišáckým úsměvem a milou obhroublostí. Jen v hlasovém partu příliš

³⁴ bg [Bedřich Golombek], *Mlynář a jeho dítě* komorně. *Lidové noviny* 3. listopadu 1942.

³⁵ M. [Bohumír Macák]. *Moravské slovo* 3. listopadu 1942.

³⁶ jbs [Jaroslav B. Svrček], Schillerův *Waldstein* v Brně. *České slovo* 17. listopadu 1942.

mladistvým a hladkým tónem připomněla místy své dřívější milovnické role.³⁷ Přišlápnutého, bručounského Wolffa zpodobil Zl. Vacek, písaříčka Zd. Kampf, chvastounskému Pánovi z Wehrhahnu dal rysy degenerace Vl. Fleischer, stařecky svéhlavému soukromníkovi Krügrovi hašteřivost V. Poláček.

K uctění 150. výročí narození V. Kl. Klicpery připravil dramatický odbor konzervatoře v rámci Komorních her RZŽ veselohru *Divotvorný klobouk*. Režisér R. Walter vložil do inscenace mnoho svěžích nápadů, ale nepřipustil laciné parodizování. Nadprůměrný výkon podal Zl. Vacek v lakomém kramáři Koliášovi. Studentskou dvojici zpodobnili M. Pietsch a M. Pásek, písničkáře M. Doležel, hostinského Vl. Kořínek, sklepníky M. Doležal a M. Hynšt, kluka Zd. Kampf.

Významným článkem v cyklu Komorních her RZŽ bylo 12. prosince 1942 nastudování tragédie Franka Wedekinda *Procitnutí jara*, zobrazující střetnutí mládeže se zkorumpovanou morálkou starých pedagogů ve věcech sexu. Režijně bylo dílem Milana Páska, tehdy studenta 4. ročníku; hudbu k němu napsal Zbyněk Mrkos z 5. ročníku konzervatoře.

Máme dosti podrobně zachycenu režijní práci. „Režiséru mladého brněnského souboru Milanu Páskovi byl daleko bližší citový svět mladistvých postav než studeně morální, až do karikatury básníkem zkreslený svět dospělých. Položil proto důraz na lyrismus a odvážil se tak daleko, že některé scény zbavil prostředí průsvitnými závěsy a tím je ještě lyricky nadnesl. Způsobilo to, že celá inscenace rozlomila se stylově na dvě části, z nichž ta část, v níž mělo být vykresleno tupé měšťanské prostředí, neměla dosti důrazu, aby vyvážila část psychicko-lyrickou.“³⁸ Dá se říci, že s touto výhradou zvládli mladí studenti náročné úkoly. Byli to zejména Zd. Kampf v jímavě lidském Melchiorovi, M. Bukovanská v čisté Vendle a M. Doležel ve slabošském Moricovi.

26. prosince 1942 připomněly si Komorní hry RZŽ malé jubileum své činnosti: po padesáté sešlo se obecenstvo v sále Nového domova. Režisér R. Walter vkusně připravil premiéru hry Jana Drdy *Jakož i my odpouštíme*. Její děj je vzat z hornického života. Smutným hrdinou je neznámý muž, kterého přivezou těžce raněného do nemocnice; dostane se mu uklidňující lidské rozhřešení, aby mohl umřít zbaven tíže viny, od čtyř pacientů. Tyto čtyři nemocné přesvědčivě hráli Zl. Vacek, M. Doležal, M. Pásek a R. Walter, který vynikl v měkce zjhlém hornickém dědkovi Vlčkov. Vnitřní rozervanost důlního inženýra vystihl Zd. Kampf, oddanost jeho ženy L. Přichystalová, dobrotu pečovatelky L. Boubelová.

Silvestra 1942 oslavily Komorní hry RZŽ hudební veselohrou Bohumí-

³⁷ M. [Bohumír Macák], Hauptmannův *Bobří kožich* v Brně. *Moravské slovo* 22. listopadu 1942.

³⁸ M. [Bohumír Macák], Wedekindovo *Procitnutí jara* v Brně. *Moravské slovo* 15. prosince 1942.

ra Polácha a Jiřího Žalmana Dobrý den moje štěstí (s hudbou Oldřicha Letfuse, do níž byly vloženy šansony Vladimíra Jedenáctíka a Františka Lukase). Byla to přepracovaná rozhlasová hra. V režii R. Waltra zahráli dvojčata artisty M. Doležal a Zd. Kampf, jejich sestru L. Přichystalová, kapelníka Vl. Doležel, filmovou hvězdu M. Waltrová, Vl. Fleischer divadelního ředitele, Zl. Vacek filmového režiséra. Mladí tím podali důkaz, že dovedou vyjádřit také lehčí žánr.

Několik výročí klasika německého dramatu Friedricha Hebbela (150 let od narození; 80 let od smrti a 100 let od napsání vybrané hry) bylo jenom vnějším popudem Rudolfu Waltrovi, aby uvedl v Komorních hrách RZŽ jeho tragédii *Marii Magdalenu*. Drama totiž vyhovovalo vnitřnímu hereckému zaměření R. Waltra i představuje typ vynikající hry komorní.

Walter postavil mladý soubor i sebe jako režiséra a představitel hlavní postavy před obtížný úkol. Mistrovskou režii dal představení pevnou linií účinné prostoty, usiloval o to, aby vynikla osudová zákonitost průběhu událostí, dusnost konfliktu v prostředí maloměstské morálky. Truhlářského mistra Antonína vypracoval Walter jako nekompromisního strážce cti; jeho postava měla sošnost i sugestivní uplatnění gest. Výkon L. Přichystalové vroucněl s každým výstupem, až dosáhl vrcholu ve scéně Klářiny smrti. Vzpurnost lehkomyšlného syna Karla vystihl Zd. Kampf, cynického písaře bravurně zpodobil M. Doležal, manželku mistra Antonína, poznamenanou již předtuchou smrti, hrála L. Boubelová, malou postavu kupce odvedl Zl. Vacek, sekretáře K. Vinkler.

Všechna soudobá kritika se shodla v názoru, že *Maria Magdalena* byla nejhodnotnější dosud inscenací Komorních her.³⁹

Hru *Léto* spolu s úvodním pásmem z veršů Fráni Šrámka uvedl 3. ročník konzervatoře na domácím (15.) večeru 4. prosince 1942. Na pořad Komorních her dostalo se *Léto* 2. února 1943. Režisér Walter pracoval tu uměřenými prostředky. V jeho pojetí byla lyrická pudovost Skalníka a Stázy omezena, jejich milostné sblížení na konci hry bylo podáno jako svůdné vábení. Ve vyrovnaném představení hrál Skalníka Vl. Doležal [Vladimír Krška], Stázu M. Bukovanská, redaktora Perouta podal s nádechem bohémnosti M. Hynšt, Valču hrála Z. Horteková, roli Jiřího Chvojky převzal na poslední chvíli M. Pásek. Faráře Horu a slečnu Růženku v jejich pochopení milostné strážně mladých zpodobnili J. Kmuníček a N. Krčmářová.

³⁹ Například: bg [Bedřich Golombek], Hebbelova tragédie v Brně. *Lidové noviny* 22. ledna 1943.

M. [Bohumír Macák], Hebbelova *Marie Magdalena* v Brně. *Moravské slovo* 22. ledna 1943.

Jbs [Jaroslav B. Svrček], *České slovo* 26. ledna 1943.

Zdeňka Valentová, Divadlo v Brně. *Marie Magdalena*. *Moravanka* 10. února 1943.

90. výročí narození Jaroslava Vrchlického připomněly Komorní hry 18. února 1943 uvedením jeho hříčky *Midasovy uši*. Režisér R. Walter vyladil tři hlavní postavy do souzvučného akordu a dbal o čistotu dikce. Krále Midase svěřil M. Doleželovi, který v něm podal znamenitou kreaci vznešeného vladaře. Kritik o tomto výkonu poznamenal: „Jeho monolog v zahradě, dramatický a přece nevybočující z rámce, byl ukázkou pozoruhodného růstu tohoto mladého herce.“⁴⁰ Skvělou kreaci R. Waltra popsal jiný kritik takto: „Herecký prim hrál v postavě lazebníka Thersita Walter, vyportrétovanější zženštile pobíhajícího a gestikulujícího starce drmolivé mluvy a komicky přiškrceného hlasu. Jeho maska byla výborná.“⁴¹ Chytrého Řeka Lykiase podal s přesvědčující ušlechtilostí L. Veselý.

Komorní hry se neobávaly uvést ani novinku mladé autorky. 27. února 1943 měla premiéru hra o 3 dějstvích s epilogem *Lidičky*, kterou napsala dvaadvacetiletá Zdeňka Valentová. Nešlo vlastně ani o drama v pravém smyslu slova, jako spíš o scénický fejeton. Schodištěm činžovního domu, které každý den umývá domovnice, prochází řada postavíček: dcerka domovnice, která bude mít nemanželské dítě, herečka s plešatým ředitelem, nešťastný hudební skladatel, výrostek, který seznamuje děvče s tajemstvím života, rámař a jeho syn zámečník, mladá služebná domácích, stará panna s pejskem. V den, kdy se domovnice stane babičkou, schodiště se neumývá — až je umyje záhadný šedivý pán, jakési vykladačské svědomí, které pirandellovsky uzavře hru epilogem. Waltrova režie zdůraznila srdečnou atmosféru dění a usilovala kontrastem jednotlivých scén zaretušovat stavební nedostatky hry. V domovnici se blýskla M. Waltrová. Výkon R. Waltra v záhadném pánovi byl úctyhodný. Ostatní figurky měly charakter epizod: Julinka (M. Dvořáková), slečna Rézinka (V. Vašáková), herečka (L. Přichystalová), chlapec a holčička (Zd. Kampf a N. Marová), rámař (V. Poláček) atd.

Počátkem března 1943 hostoval soubor Komorních her v pražském Intimním divadle (Malostranská beseda). 1. března uvedl Hebbelovu *Magdalenu* a 2. března Hauptmannův *Bobří kožich*. Obě vystoupení našla živý ohlas a všechna kritika je zhodnotila velkým uznáním. Ocenila především snahu o čistě komorní, všeho vnějšího efektu zbavenou niternost hereckých projevů.

Na jaře 1943 byli mladí lidé rekrutováni na práci do Říše. Soubor Komorních her byl zdecimován. Malé skupině (M. Pásek, J. Drtilová, M. Doležel, V. Krška aj.) podařilo se zmizet z Brna a najít zaměstnání v nedávno založeném Beskydském divadle v Hranicích. Rožnovské Divadelní léto

⁴⁰ Nepodepsaný pisatel, patrně Bedřich Golombek, *Midasovy uši* v brněnských Komorních hrách. *Lidové noviny* 20. února 1943.

⁴¹ M. [Bohumír Macák], Vrchlického veselohra v Brně. *Moravské slovo* 23. února 1943.

1943 a 1944 bylo z iniciativy těchto mladých spojeno s představeními brněnských Komorních her.⁴²

Nastudováním Goethova *Fausta* 27. března 1943 (bylo to 100. představení Komorních her) vypjal R. Walter možnosti tohoto divadla až po sám jeho okraj. Pro inscenaci Fausta nebyly na malém jevišti v Novém domově ani po stránce herecké nejlepší podmínky. K inscenaci této mohutné tragédie vedl Waltra předpoklad, že její ideové hodnoty leží v intimních scénách vnitřních bojů. Upravil text z I. dílu a z počátku i závěru II. dílu do tří částí o prologu, 16 scénách a epilogu. Představení trvalo 4 hodiny.

Walter hrál Fausta již kdysi s Vojanovým Mefistem a opět Fausta ztělesnil r. 1932. Jako režisér ladil představení na duetu Faust — Mefisto. Pečoval o vzorný přednes veršů. Faust M. Doležala vynikal hlasovou barvitostí a niterností projevu; šlo o velkorysý výkon. R. Walter oprostil Mefistu od vnějších znaků ďábelskosti, takže se až ztrácel obraz představitele negace. Vyzvednuta byla Mefistova čtveráckost. Markétka L. Přichystalové byla tmavovlasá dívka, plná citové vřelosti; vynikla ve výstupu žalářním. Z ostatních třeba připomenout Kampfova nesmělého žáka, mírně karikovaného Hynštova Wagnera, nepřehrávanou sousedku Martu B. Klikové a mužného Valentina L. Veselého.

Pokusem o společenské drama bylo možno nazvat tříaktovou hru Otakara Peterky *V posledním kole*, kterou viděli návštěvníci Komorních her 7. dubna 1943. Autor, povoláním právník, ukázal se ve svém reformátorském debutu až příliš poplatný Ibsenovi a někde Wedekindovi. Zobrazil postavu generálního ředitele továrny ing. Fischera jako upíra nové doby, který okrade jednoho svého přítele o důležité plány ke zlepšení tovární výroby a druhého přítele dožene pro peněžní malverzace k sebevraždě. Syžet byl sice obratně zosnován, ale dialogům chyběla — přes ostrost právnické argumentace — životní šťáva. R. Walter zdůraznil ve Fischerovi tvrdé rysy vypočítavce. Jeho manželku Věru musilo zachraňovat až umění hostující Zd. Gräfové. M. Doležal sloučil v inženýru Čermákovi ironii s citovou vřelostí.

Žádné velké nároky si nekladlo uvedení veselohry o 3 dějstvích *Naše babička*, kterou napsal V. Skoch a kterou režijně na 16. dubna 1943 nastudoval R. Walter. Marii Bulinovou ztělesnila L. Boubelová, baronku Linghoffovou M. Waltrová.

Rozhlasový režisér Dalibor Chalupa připravil k 80. výročí narození Viléma Mrštíka *Pohádku máje* (13. května 1943). Představení obsahovalo také popis geneze této idyly; mělo prolog a 3 díly o 9 obrazech. Chalupa se poučil z melodramatické úpravy *Pohádky máje* (s hudbou Vl. Ambrose) i z nedávného filmu a podal vkusný scénický přepis dramaticky vyhoce- ných dialogů z knihy. Soustředil se na vyličení citového života mladé dvo-

---

⁴² Srov. o tom Milan Pásek v připomenuté již vzpomínce. Theater, Divadlo ve vzpomínkách a dokumentech, str. 299.

jice. Jako režisér věnoval velkou pozornost zvukové stránce představení a s úspěchem vedl mladé herce. Prolog pěkně recitovali B. Smutný a N. Krčmářová. Jiří Sequens příjemně překvapil, když zobrazil Říšu s temperamentem. E. Kubešová byla spíše zakřiknutou nežli plachou Helenkou, ale dívčiny citové zmatky vyslovila s naléhavostí. Dalšími figurkami přispěli J. Málek (farář), M. Rauschgoldová (starostlivá bytná) aj.

Dramaturgicky objeveným počinem bylo uvedení hry Luigiho Pirandella *Jindřich IV.* (22. května 1943) Poskytlo režisérovi R. Waltrovi, aby si zahrál titulní roli.

O této inscenaci nepsaly žádné noviny (*Lidové noviny*, *Moravské slovo*, *Moravské noviny* aj.), které obvykle referovaly o každé premiéře Komorních her. Nevíme tedy, kdy se přesně uskutečnila premiéra. Náborový leták Komorních her (od 13. května do 30. června 1942) uvádí jako premiéru den 22. května a na týž den také zval R. Walter K. Tauše. Podle náborového letáku byl *Jindřich IV.* do konce května třikrát reprízován.

Dramaturgickým omylem ukázalo se zařazení hry Lily Bubelové *Případ Terezy Málkové* (3. června 1943). Jde o příběh stárnoucí ženy, která se hystericky zamiluje do svého vychovance, a když nezíská ozvěnu svých citů, otráví se. Chlapec našel svůj idol v půvabné dívce, je pak obviněn z vraždy. Hra je technicky naprosto neobratná a divadelně neúčinná. Nezachránila ji ani M. Waltrová, která se snažila prolnout ústřední postavu prudkým vnitřním prožitkem. Jejího partnera hrál L. Veselý.

V červnu 1943 byla do Komorních her zasunuta dvě absolventská představení konzervatoře. V první z nich (Vrchlického *Soud lásky*, 12. června) absolvoval M. Doležel jako Vilém Balbr, Zd. Kampf jako Petr, Vl. Kořínek jako Simon Doria, O. Hauková jako Bianca, M. Dvořáková jako Ysoarda z Ansoys a M. Janišová jako Brianda. Druhým představením (17. června) — byla jím hra italského autora Maria Nicodemioho *Jitro, den a noc* — absolvoval režisér Milan Pásek. Rozmarná hra, založená na neustálých slovních soubojích mladé dvojice, měla v jeho rukou až do konce večera rušný spád. Vystupovali v ní absolventi z toho roku — M. Doležel (Mario) a J. Roubíčková-Drtilová (Blanka). První měl svoji postavu nadlehčit, druhá se občas nezbavila drsnějšího tónu.

Absolventi konzervatoře, žáci R. Waltra a žákyně Zd. Gräfové, prokázali ukázněnost v hereckých projevech a mimořádné úsilí po čistotě mluveného slova. M. Doležel a Zd. Kampf už působili v Českém lidovém divadle, J. Roubíčková-Drtilová, M. Doležel a M. Pásek byli od 1. dubna členy „krajové“ scény, jak se tehdy říkalo — Beskydského divadla.

Posledním představením sezóny byla tříaktová mělká a „lehká“ veselohra Kathariny Stohl *Přes celé léto* (22. června 1943). V režii R. Waltra, který sám hrál jezátého policejního strážmistra, podala radostný výkon L. Štětínová jako rozmazlená cirkusová princeznička Rézinka.

* * *

Komorní hry Radosti ze života měly v sezóně 1942—1943 21 premiér. Z toho bylo 5 veřejných inscenací konzervatoře.

d) Komorní hry RZŽ v sezóně 1943—1944

Komorní hry se staly trvalou a všestranně potřebnou součástí kulturního života v Brně. Do nové sezóny vstupovaly v celkově zlepšené situaci pro svoji činnost. Místnosti Nového domova byly upraveny podle návrhu arch. dr. Bohumila Babánka. Dramaturgicky začal spolupracovat Dalibor Chalupa. Hrál se pro 4 skupiny (A, B, C, D) i na zájezdech do Blanska, Bučovic, Rousínova, Židlochovic, Holásek, Šlapanic, Tišnova a Střelic.

11. září 1943 byla sezóna Komorních her zahájena jejich 150. představením. Režisér R. Walter připravil premiéru významného dramatu Henryka Ibsena *Stavitel Solness*. Chtěl také zdůraznit, že Komorní hry si kladou vysoké cíle. Sám zobrazil titulní postavu příliš intelektuálně jako protagonistu s ironií. Jeho Solness byl však na jevišti příliš osamocen. Hildě Wanglové, jak ji podávala Eva Kubešová, nechyběly sice mladistvý půvab a pečlivá dikce, ale tato významná postava postrádala hlubší koncepci a celistvost. Trpnou Solnessovu manželku hrála L. Boubelová, starého ožebračeného stavitele Brovika V. Poláček. N. Krčmářová měla několik dobrých momentů v Brovikově neteři. Zato lékař Herdal a kreslič Ragnar vyšli R. Pellarovi a L. Veselému až s trapným výsledkem.⁴³

Premiéra *Stavitele Solnessa* ukázala, že konzervatoristé na velmi náročné úkoly, jejichž splnění předpokládá Ibsenovo velké drama, nestačí.

Daleko více odpovídala mladým účinkujícím půvabná rokoková hříčka Zdeňka Vavříka *Casanova*, uvedená 14. září 1943. Jde v ní o rozčarování čtyř žen na duchovském zámku, které očekávaly s příjezdem Casanovy, proslulého svůdníka, dobrodružství, ale poznají podagrickou trosku. R. Walter dal představení bystré tempo, nikde neváznoucí souhru. Hraběnčiny slabosti vystihla L. Boubelová, moralizující tetu M. Waltrová, lyrickou komtesu L. Štětinová, rozdychtěnou komtesu Zd. Valentová. Mužské role nebyly již tak šťastně uchopeny, ať šlo o zženštilého markýze (J. Sequens), mužného myslivce (L. Veselý), upoklonkovaného sluhu (B. Smutný) a uhlazeného hraběte (M. Hynšt). Casanovovi dal B. Poláček rysy obstarožního džentrika a netýkavkovitost.

Velmi obtížný úkol dal si režisér Dalibor Chalupa s dvouaktovou hrou básníka Rainera Marii Rilkeho *Takový už život je*. Text upravil Miroslav Jareš; vložil do něho pasáže z Dopisů mladému básníkovi, z jedné básnickovy povídky a verše z knihy Slavení v překladu Vladimíra Holana. Postavy příběhu malíře Millnera jsou jen vyslovovateli autorových myšlenek, nikoli živými lidmi. Režie pozorně přistupovala k nesourodému básnickému

⁴³ Srov. recenzi Karla Tauše Zahajovací představení Komorních her RZŽ. *Moravské noviny* 13. září 1943.

textu a jenom někdy ho umístila do snové, básnický sugestivní atmosféry. J. Sequens hrál malíře lépe ve scénách konkrétních nežli duchovních, E. Kubešová podala mladistvou modelku, M. Hynšt doktora Leutholda, R. Pellar propůjčil Pánu — přednášeči svůj sugestivní hlas, hned mužný, hned svádějící k sentimentu.

Velkým divadlem se stalo nastudování Strindbergovy hry *Otec* (5. října 1943), v níž tento misogyn a reformátor dušezpytné hry rozehrál bouři okolo rytmistova nejistého otcovství. R. Walter režíroval drama v baladické atmosféře a s nadměrně uplatňovanými symboly (tikot hodin, mříže, manželství jako klec) a naďto hrál hlavní postavu, což se někdy promítlo do inscenačního výsledku negativně. Walter pojal rytmistra s maskou nietzscheovce jako hlubokou studii pokřivce a nedůvěřivce, ale ke konci se nevyhnul křečovitosti. Jeho manželku Lauru zpodobila M. Rauschgoldová jako vědomé zlou bytost. M. Hynšt výrazně podal uměřeného lékaře. E. Pechová strhla ve staré kojné uchvacující lidskou pravdivostí svého projevu.

R. 1842 napsal J. K. Tyl „na cizí motiv“ hru *Faust Druhý*. Jde tu vlastně o Shakespearovo Zkrocení zlé ženy, které volně zpracoval německý autor Schinke a které do češtiny přeložil J. N. Štěpánek. Tyl Štěpánkův překlad upravil a celý děj přesadil do biedermeierské Prahy. A tak se Shakespearova Kateřina změnila v Karolinku, Petruccio v setníka Fausta atd. V režii R. Waltra hrála Karolinku s prudkou vervou M. Waltrová, L. Veselý nakláněl Fausta do ryčné hrubosti. Znamenitou figurkou byl Hynštův rada Kamenický, zeť bohatého soukromníka, a shakespearovský sluha Matěj B. Smutného.

K Večeru duchovního dramatu (31. října 1943) spojil R. Walter dvě proslulé skladby: Johannaesa von Saatz *Oráče a smrt* i Calderonovu hru *Velké divadlo světa*.

Tento večer neoznámily žádné z brněnských novin. Tehdejší deníky (*Lidové noviny, Moravské slovo, Moravské noviny* atd.), které jinak recenzovaly všechny premiéry Komorních her, nepřinesly referáty. Proč tomu tak bylo, zůstává záhadou.

13. listopadu 1943 uvedly Komorní hry naturalistické drama ze života dospívající mládeže *Tragédie dětí*, které napsal německý autor Karl Schönherr. Děti poznávají, co se doma děje, a mladší ze dvou bratří zastřelí matčina svůdce. Režisér Arne Žatecký nešel nad ochotnické aranžmá. Nesledoval cesty postupné proměny tří sourozenců od prvního úderu skutečnosti až k drtící jistotě. *Tragédie* tak neměla na scéně svůj růst. Jana hrál divoce a přeexponovaně L. Veselý, Františka, mamincina mazánka, M. Hynšt jako chlapce temného, chorobně bolestínského. Patrně nejlepší, vskutku propracovanou postavou byla sestra Tereza (N. Krčmářová).

Komorní hry připravily také dvojdílný recitační cyklus *Poezie naší do-*

noviny. Byla to nedělní matiné (28. listopadu 1943 a 12. prosince) v režii Dalibora Chalupy. Na prvním z nich recitoval R. Walter, M. Waltrová, O. Hauková a J. Sequens básně J. Nerudy, V. Háška, Sv. Čecha, J. Zeyera a J. V. Sládka. Na druhém z nich zazněly básně J. Vrchlického, J. S. Machara, K. Hlaváčka a A. Sovy v podání Zd. Gráfové, R. Waltra a M. Hynšta.

4. prosince 1943 poznalo obecenstvo veršovanou hru Míly Koláře *Básník a tanečnice*, kterou na jaře toho roku dávalo pražské Intimní divadlo, kde autor působil jako dramaturg. Hra, poetické divadlo, ukazuje zmoudření básníka, který v zajetí svých snů žije vzdálen od reality. J. Sequens se v básníkovi nevyhnul přehánění gestiky, L. Přichystalová vynikala v tanečnici nenuceností. Reálně myslícího malíře pokojů Šmerdu vystihl v pohybu i gestu M. Hynšt. Ušepkaného dědečka s kolovrátkem představil R. Walter, režisér představení. Pro mladé ukázal se tento odskok od psychologického divadla prospěšným.

E. Pechová si zopakovala 26. prosince 1943 ke svým pětasedmdesátinám jedinečnou kreaci titulní postavy *Babičky* Boženy Němcové. „Byla to babička vsutku taková, jak nám ji v našich představách vykreslil román: ušlechtilá svou vyrovnaností a mírností, plná lidského tepla, lásky a prostoty.“⁴⁴ Ostatní jejímu jedinečnému výkonu víceméně jenom sekundovali. M. Hynšt dobře odhadl postavu pana Proška a v povýšeném komorníkovi se mihl L. Pleva.

Pro své jubilejní 200. představení (13. ledna 1944) zvolily Komorní hry mohutné drama Heinricha Zerkaulena *Rejtar*, které dosáhlo v pražském Národním divadle i na jiných scénách velkého úspěchu. Hra povznáší příběh krásné Barbory Lempové, obviněné v době Rudolfa II. z čarodějnictví a odsouzené na smrt, k významu nadosobnímu, kdy nejde jenom o život jedné ženy a naplnění milostného vztahu rejtarova, nýbrž o samu podstatu spravedlnosti. Režisér R. Walter měl k dispozici soubor, který tvořili žáci posledního ročníku konzervatoře. Nemohl tedy na malém jevišti být práv všem požadavkům na hru, která je náročná především pro obsazení herecké. V rejtarovi vytvořil J. Sequens patrně svoji nejlepší postavu za celá studia. Dovedl být plamenně lyrický i mužně hrdinský. L. Přichystalová už zahrála předtím obdobné postavy, jako je Barbara, jímavěji. M. Waltrová vložila do Rebeky ponurou lhostejnost k životu i smrti. M. Hynšt — přes svoje mládí — dal purkmistru Kunlinovi v komorním pojetí inkvizitorskou neúprosnost. R. Walter zdůraznil v Rudolfovi II. jeho vnitřní nejistotu, D. Jeřábek hrál umírněně, ale bezbarvě Tychona de Brahe.

24. února dostala se na malé jeviště v Novém domově lyrická veršovaná komedie Miroslava Rutteho *Zamilovaní přátelé*. Autor ji zpracoval podle jedné z Marivauxových her. Režisér R. Walter nastylizoval pohyby herců

⁴⁴ K [arel] B.[undálek], *Babička* Emy Pechové. *Moravské noviny* 29. prosince 1943.

do gestiky porculánových figurek nebo marionet. Melodie, jimiž dění na jevišti podložil, připomínaly hrací strojky. Účinkovali L. Přichystalová (markýza, mladá vdova), J. Sequens (rytíř), M. Hynšt (hrabě), L. Štětínová (komorná) aj.

9. března 1944 uvedly Komorní hry již druhé dílo Luigiho Pirandella. Tentokrát to byla proslulá komedie o relativní povaze pravdy *Každý má svou pravdu*. Režisér R. Walter nastudoval tuto hru jako kompromis mezi noetickým relativismem dvacátých let a mezi relativismem psychologického poznání. Děj se u něho odehrává v provinčním městě dobově a společensky charakterizovaném. Paní Frolu i jejího zetě Ponzu posadil režisér do křesla vyšetřovaného. Žel, Walter neměl k dispozici soubor, který by jeho ideové pojetí hry divákovi dovedl zřetelně vyslovit. Výjimkou tu byla M. Waltrová, která pohybově i hlasově do podrobností vystihla citlivost vetché stařenky Froly. Ponzu M. Hynšta stál přece jen o stupeň níže, „zdařile maskovaný, plný nepokoje a vzrušení, které živelně probleskovalo v křečovitém stáčení ramen, v neklidných pohybech prstů.“⁴⁵ Ostatní postavy ze společnosti byly zahrány slabě. Platilo to zejména o Laudisim D. Jeřábka, „který musí ve své mrazivé břitké ironii a ve svém smíchu nést všechnu tragiku bludného světa lidských vjemů“.⁴⁶

K dvojímu jubileu — k oslavě 250. představení Komorních her a ke svým padesátinám — připravil R. Walter na 23. března 1944 adaptaci hry Ludwiga Holberga *Jeppe z Hory*, kterou nepřiliš zdařile podnikl Miloš Hlávka. Představení postrádalo veseloherní švih a také herecky nebylo udrženo v jednotě. Waltrovi vytkla kritika, že vyslovil tragikomickou postavu venkovského „spáče“ jenom zčásti. „ — — — je jeho Jeppe z Hory opravdu dobře charakterizován pouze ve scéně třetí, kdy se domnívá, že je skutečným knížetem a kdy se rozhořčuje a chce vládnout. To jde Waltrovi zřejmě z vnitřku. V ostatních scénách spíš popisuje, než hraje prostotu, a spíš se tváří ospale, než věrojatně spáče zpodobuje. K tomu všemu užívá velmi jednotvárně hlasu — —“⁴⁷ Jiný z kritiků vytkl Waltrovi, že „jako by svou hlavní postavu skládal z několika dílů“, které však „nespojil v sobě současně“.⁴⁸ Z ostatních herců uspokojila toliko L. Boubelová v řečné selce.

28. března 1944 měla premiéru další hra Friedricha Hebbela, tragédie *Gygův prsten*, kterou přebásnil Václav Renč a nastudoval R. Walter.

V inscenaci alternovali jako lydský král Kandaules R. Walter s J. Sekvensem. Kandaulovu manželku Rhodope ztělesnila L. Přichystalová, v otro-

⁴⁵ K.[arel] B.[undálek], Pirandellova komedie v Komorních hrách RZŽ. *Moravské noviny* 15. března 1944.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ jč. [Jaroslav Černý, tj. M. M. Dedinský], Hlávkův *Spáč* v Brně. *Lidové noviny* 27. března 1944.

⁴⁸ K.[arel] B.[undálek], Dvě jubilea v Komorních hrách RZŽ v Brně. *Moravské noviny* 27. března 1944.

kyni Lesbii se střídaly N. Krčmářová s Vl. Chramostovou, v otrokyni Hero M. Janišová s E. Svobodovou. Otroky Thoase a Karnu hráli M. Hynšt a Sv. Skopal. Inscenace byla uvedena dvanáctkrát, ale žádné noviny ji nerecenzovaly.

Polovičního zdaru dočkala se inscenace paňácové veselohry španělského nositele Nobelovy ceny Jacinta Benaventeho *Vzbuzené zájmy*, kterou přichystal režisér Dalibor Chalupa na 13. dubna 1944. Autor chtěl v podstatě vyslovit myšlenku, že jako loutky jsou řízeny pohybem drátků, tak jednání lidí určuje jejich prospěch. Režie se rozhodla pro divadlo stylizované, v němž se zdůrazňuje pohybová a gestická stránka hereckých výkonů. V první půli vytvořila představení opravdu divadelní. Časová tíseň při studiu textu však způsobila, že v druhé polovině herci opustili stylizaci a hráli každý na svou pěst. Poměrně nejlépe si vedl v práskaném sluhovi Kryšpínovi M. Hynšt, pak v živelné i výřečné doni Sireni M. Waltrová a ve svěží Kolombině L. Štětinová.

Inscenací narychlo spíchnutou stal se Klicperův *Divotvorný klobouk* (18. dubna 1944). Komorní hry měly na repertoáru toto veselé dílko obrozenského dramatika před půldruhým rokem. Tehdy vytvořil znamenitou figuru Koliáše Zl. Vacek. Hlavní chybou Waltrova novějšího nastudování bylo, že v podstatě převzalo dřívější představení, že je neujednotilo stylově — na náznakové scéně mluvili herci v antikvovaném jazyce a podávali figury realisticky. Sám Walter předvedl lakomce s velkou dávkou psychologizování, které je Klicperově veselohře cizí. Poměrně nejbliže ke klicperovskému duchu měli studenti L. Veselého a B. Smutného a písničkář M. Hynšta.

Štastným počinem Komorních her se stalo uvedení dvou japonských dramát 6. května 1944. V obou debutovali jako režiséři mladí herci. První — *Terakoya* (Vesnická škola) — byl výsek rozsáhlé tragédie básníka 18. století Takeda Izuma. Režisér Miloš Hynšt škrtl recitativ a přizpůsobil hru konvenci evropského divadla. „Jeho režijní plán byl promyšlený co do času i pohybových detailů, méně vynalézavý byl v prostorovém aranžování výstupů; jinak byl účinek hry znásoben křehkostí podání a vhodným použitím světla.“⁴⁹ S výjimkou jednoho konzervatoristy podařilo se Hynštovi sladit výkony herců do jednoty. — Druhý z debutujících režisérů, Ludvík Veselý, se rozhodl ve hře Yamady Kashi *Asagao* pro nastylizované pohyby herců a podtrhl lyrismus příběhu osleplé dívky. Křehkou a útlou *Asagao* dobře vystihla L. Štětinová.

Večer japonských dramát ukázal nové možnosti v interpretaci dramát a objevil v M. Hynštovi režijní vlohy.

27. května 1944 dal režisér R. Walter příležitost M. Waltrové, aby ukázala své převtělovací schopnosti ve hře německého autora Hanse Reintha-

---

⁴⁹ K.[arel] B.[undálek], Dva režijní debuty v Komorních hrách. *Moravské noviny* 10. května 1944.

lera *Cizí paní*. Byla to balada o mateřské lásce. Walter zdůraznil polotóny a snovost dramatu. Titulní roli vytvořila M. Waltrová, děvečku L. Přichystalová a lékaře J. Sequens.

Nastudování Tylova *Strakonického dudáka* (2. června 1944) bylo sotva motivováno nějakým hlubším dramaturgickým záměrem. Režisér R. Walter, chtěl podat tuto národní báchorku o čistotě lidského charakteru v duchu „komorního“ divadla. Zjednodušil ve hře, co se dalo, ale dosáhl jenom rozpačitého výsledku. V herecké oblasti měl český charakter jenom Walt-rův Kalafuna, podávaný v otcovské něze, rozšafná a pádná Kalafunová M. Waltrové a ovšem Vocilka, v němž dvakrát hostoval Ladislav Pešek. Patrně pro tato vystoupení L. Peška byl Strakonický dudák do Komorních her vsunut. Jedinečný výkon člena pražského Národního divadla čněl ovšem vysoko nad ostatními. Kritik ho zachytil těmito slovy: „Z Frejko-va nastudování Strakonického dudáka má Pešek Vocilkovu postavu v ma-líčku a dává jí zejména všechnu svou překypující bujarost. Mazanost, chytráctví i vychloubačná chvástavost, spojená s vypočítavostí, přímo čiší z každé věty a z každého slova tohoto Vocilky, jemuž Pešek přidává celou pestře rozehrátou škálu poskoků, drobných, směšně trhavých pohybů a groteskních posunků.“⁵⁰

Sezónu Komorních her uzavřelo 28. června 1944 absolventské předsta-vení konzervatoře nenáročnou hříčkou Gerharta Hauptmanna *Panny z bis-kupské hory*, zesměšňující maloměšťáctví a školskou pedantérii. Byly v ní role pro čtyři absolventky, a to zřejmě o volbě titulu rozhodlo. V režii R. Waltra vynikla N. Krčmářová jako nakonec šťastná nevěsta Agáta, L. Štětínová v temperamentní naivce Ludvě a Vl. Doležal-Krška v pohád-kovém tulákovi. Korunu večera však si odnesl M. Hynšt v neustále pouču-jícím zkostnatělém kantorovi dr. Nastovi.

e) Sezóna 1944—1945

Druhá světová válka se dostávala na podzim r. 1944 do poslední rozho-dující fáze. Velkoněmecká říše mobilizovala všechny své lidské zdroje to-tálním nasazením. Z nařízení Pracovního úřadu v Brně ze dne 1. září 1944 byli herci a zaměstnanci Českého lidového divadla nasazeni na nucené práce do brněnské Zbrojovky. Zastaven byl také provoz Komorních her Radosti ze života.

Ani v této krajně nebezpečné a svízelné situaci nemínil Rudolf Walter umělecky mlčet. Rozhodl se pod heslem „Umění všem“ pořádat v Novém domově *Večery komorního umění*. V Brně se každý z Večerů komorního umění konal zpravidla dvakrát. S těmito pořady zajížděl i do moravských měst (Vyškov, Zastávka, Bučovice, Luleč, Nedvědice, Ivančice, atd.).

⁵⁰ Nepodepsaný autor, *Strakonický dudák* na brněnské komorní scéně. *Polední list* 24. června 1944.

Velkého úspěchu dosáhl 8. a 9. listopadu 1944 pořad *Kytice melodramů*, v němž R. Walter (známý pěstitel melodramů a kdysi operní pěvec), M. Waltrová a M. Doležal recitovali melodramy na texty Karla Jaromíra Erbena. Hudební část na klavír hrál V. Vaňura.

29. listopadu a 2. prosince 1944 připomněla Waltrova skupina 450. výročí narození Hanse Sachse. Poetické poslání norimberského básníka přednesl M. Doležal, tři ze Sachsových Šprýmů četl R. Walter a glosoval Zd. Kampf. Pak byly předvedeny scény *Vysedával telata a Potulný žák v ráji*.

Recitační pásma z lyriky R. M. Rilkeho, Karla Hlaváčka, Antonína Sovy a Fráni Šrámka byly na programu večera nazvaného *Hovory srdce a duše* (8. prosince 1944). Recitaci R. Waltra, L. Přichystalové, M. Doležala aj. doprovázel klavírista V. Vaňura, v pásmu básní Hlaváčkových účinkoval na violu R. Kozderka.

O Silvestru 1944 uspořádal R. Walter dvakrát *Staropražskou besedu před 100 lety*. Účinkovali v ní Zd. Kampf jako pořadatel — konferenciér, L. Přichystalová, M. Doležal, R. Walter, M. Waltrová a klavírista Jan Těšík.

K 85. výročí narození skladatele konal se 26. ledna 1945 večer *Melodramy J. B. Foerstra*. Vedle klavíristy dr. Ludvíka Kundery na něm vystoupili manželé Waltrovi a M. Doležal.

Značně se divadelnímu projevu blížilo dramatické uvedení rámcové veršované povídky Svatopluka Čecha *Ve stínu lípy* (14. února a 21. února 1945). Vyprávěče na něm dělal Vl. Kořínek, R. Walter přednesl part souseda, invalidy a mlynáře, Zd. Kampf part krejčího a pojezdného, M. Doležal pasáže učitele a šumaře, R. Waltrová mluvila hospodskou.

Posledním realizovaným pořadem Večerů komorního umění byly scény z Ibsenových dramát *Peer Gynt*, *Stavitel Solness*, *J. G. Borkman*, *Nora*, *Strašidla* (8. a 9. března 1945). Účinkovali Vl. Kořínek, M. Doležal, R. Walter, L. Přichystalová a M. Waltrová. U klavíru hrál Jan Těšík.

Sovětská armáda se neúprosně blížila k Brnu. R. Walter připravoval na 16. dubna 1944 pod názvem *Vůně Moravy* pásmo scén z *Gazdiny roby*, *Její pastorkyně*, *Pasekářů* Fr. Sokola—Tůmy a z *Maryši*. Pásmo se začalo studovat, ale neuskutečnilo se.

26. dubna 1945 sovětská armáda Brno osvobodila.

Po osvobození naší země z nacistické okupace založil R. Walter *Scénu osvobozeného slova*, která měla za nových podmínek pokračovat v úsilí Večerů komorního umění z posledního roku nesvobody. Chtěla uvádět přibližně jednou za měsíc pořady z poezie české a slovanské.

Scéna osvobozeného slova realizovala však toliko jediný program — byly jím *Písně otrocka* Svatopluka Čecha v úpravě a režii R. Waltra (2. července 1945 v sále Dopzu). Po úvodním slově kulturního referenta Národního výboru města Brna prof. Jiřího Krohy účinkovali M. Waltrová, R. Walter, M. Doležal, člen Národního divadla v Brně, recitační sbor po-

sluchačů dramatického oddělení Státní konzervatoře v Brně a tanečnice Jiřina Kokrhánková.

Situace se vyvíjela dále tak, že M. Pásek přešel ještě r. 1945 do činohry Národního divadla v Brně a R. Walter nastoupil od počátku sezóny 1945 až 1946 na jeho dosavadní místo šéfa Svobodného divadla.

f) Závěrečný pohled na Komorní hry RZZ

Komorní hry radosti ze života byly založeny v únoru r. 1942.

„Komorností“ se tu nemínila výlučnost divadelních podniků ani po stránce umělecké ani po stránce společenské. Komorní hry nebyly určeny úzkému okruhu „vyvolených“ návštěvníků a rovněž nechtěly (protože to podmínky nedovolovaly) přinášet výjimečné inscenace. Stručně řečeno: šlo o divadlo malé rozměrem a vkusné ideověuměleckým vyjádřením.

K dispozici byl málo vhodný divadelní prostor. Sálu Nového domova na Falkensteinerově ulici 43—47 (dnešní ulice Gorkého) chyběla dobrá akustika, jeviště malých rozměrů bylo plytké a špatně zařízené i vybavené.

Zakladatelé Komorních her měli na mysli předvádět činohry menšího rozměru, které by promlouvaly k divákům hlavně hereckými výkony. Tento „komorní“ ráz her zůstal zachován i při výjimečných uváděních tzv. velké činohry (např. Goethova *Fausta*).

Dramaturgický výběr her byl pozoruhodný a dělal jej R. Walter sám, teprve v sezóně 1943—1944 spolu s Daliborem Chalupou. Přihlíželo se k českým hrám (Klicpera, *Divotvorný klobouk*; Tyl, *Faust Druhý, Strakonický dudák*; Vrchlický, *Midasovy uši*; Šrámek, *Léto*; atd.). Centrem zájmu byla, jak si dovedeme vyložit tvrdým tlakem německé okupace, německá klasika (Hausmannova tragédie *Lilofee*; Wedekindovo *Procitnutí jara*; Hebbelova *Marie Magdalena*; Hauptmannův *Bobří kožich*; atd.). Jenom někdy přesahoval výběr dramát síly nesourodého souboru. Protože se nemohly uvádět hry ani ruské ani anglické — šlo o autory národů, které vedly s Říší válku — obracel se výběr do Itálie (byly inscenovány dvě Pirandelloyvy hry; Nicodemioho hříčka *Jitro, den a noc*) nebo do Španělska (Bonaventeho paňácová komedie *Vzbuzené zájmy*) či do severských zemí (dramata Ibsenova a Strindbergova). R. Walter poskytl však možnost i českým mladým autorům (Neff, *Pokušitel*; Tomanovi, *Přítelkyně*; Drda, *Jakož i my odpouštíme*; Valentová, *Lidičky* atp.). Jenom v několika málo případech dala by se vytknout uvádění her začínajících autorů přílišná blahosklonnost. Zhruba by se mohlo říci: Komorní hry RZZ měly větší odvahu, než jakou připouštěly prostředky (technické vybavení jeviště, herci atp.), s nimiž musily počítat.

Soubor Komorních her byl velmi různorodý; tvořili ho na jedné straně Walter sám a členové jeho rodiny (E. Pechová, M. Waltrová, O. Waltrová) i herci, kteří neměli angažmá (M. Zejda, V. Poláček aj.), na druhé straně

studenti konzervatoře, někteří absolvující, jiní dorůstající z mladších ročníků.

Základní význam měla v Komorních hrách výchovná, a to ve směru k hercům i režisérům. Komorními hrami prošlo několik desítek adeptů herectví. Tato praxe byla pro studenty konzervatoře důležitým doplňkem jejich školské výchovy. Mladí herci si v Komorních hrách vyzkoušeli to, čemu je učil Rudolf Walter a Zdeňka Gráfová na konzervatoři, tj. směřovat k ideovému posláním uváděného dramatu, posilovat smysl pro souhru a hlavně vzorně mluvit prózu i verš. Ze středu Komorních her vyšli a scénická umění obohatili někteří pozoruhodní herci — Miroslav Doležal, Zlatomír Vacek, Zdeněk Kampf, Libuše Přichystalová aj.

Režii studoval za okupace na konzervatoři jenom Milan Pásek, pozdější ředitel Divadla bratří Mrštíků a zasloužilý umělec. Ale k divadelní režii se propracovali absolventi herectví Miloš Hynšt a Svatopluk Skopal. Jako filmový a televizní režisér uplatnil se pozdější národní umělec Jiří Sequens.

Občas režírovali v Komorních hrách také jiní režiséři nežli R. Walter. S úspěchem však jenom Dalibor Chalupa, dramaturg brněnského rozhlasu.

Komorní hry umožňovaly návštěvu širokému okruhu obecnstva, a to bez velkých finančních nákladů. Získaly si přízeň mladého obecnstva, především z řad středoškoláků. Některé inscenace, zejména večery recitace, poznalo též publikum mimo Brno.

Po uzavření Zemského divadla r. 1941 až do otevření Českého lidového divadla byly Komorní hry jediným českým divadelním stánkem v Brně. Po té stránce vykonaly mnoho pro udržení kontinuity českého divadelnictví v Brně a pro posílení českého národního povědomí v tomto zněmčovaném městě.

Ovocem inscenační práce Komorních her byla zdravá soupeřivost s Českým lidovým divadlem, která po osvobození vedla k založení vytoužené druhé činohry v Brně — Svobodného divadla. To pak povlovně přerůstalo přes Krajské oblastní divadlo v Divadlo bratří Mrštíků.

DIVADLO JEDNOHO HERCE — POSLEDNÍ POKUS O DIVADLO KOMORNÍHO TYPU

Svobodné divadlo, které Rudolf Walter řídil od podzimu r. 1945 do ledna r. 1948, mělo při svém zaměření na obecně vzdělávací dramaturgii nerozsáhlých útvarů značný sklon k elekticismu.

Nepříliš zdravý Walter odešel na podzim 1949 do invalidního důchodu. V letech 1951—1955 občas hostoval v Divadle Julia Fučíka. V loutkovém divadle Radost mluvil r. 1949 medvěda Fuňu z Renčovy stejnojmenné hry a r. 1953 krále z Kainarovy hry *Zlatovláska*. Jednu sezónu (1954—1955) stál v čele Beskydskému divadlu v Novém Jičíně.

R. 1956 vrací se Walter k recitační činnosti, která jej ostatně provázela od dvacátých let, kdy proslul jako poněkud patetický čtec básní Jiřího Wolкера, Petra Bezruče, Máchova Máje a jako přednášeč v brněnské rozhlavové stanici. Tato činnost vyvrcholila v posledním roce druhé světové války, kdy divadla byla donucena mlčet.

Ani nemocný Rudolf Walter, žijící mimo divadelní angažmá, nechtěl však rezignovat a v důchodu vegetovat. Umínil si vrátit se k recitaci. R. 1956 zvítězil v I. celostátní soutěži profesionálů v uměleckém přednesu. A pak se u Waltra zákonitě objevil plán na *Divadlo jednoho herce*. Tedy divadlo, možno-li tak říci nejkomornější. Dne 23. listopadu 1960 zahájil Walter interpretací novely Michaila Šolochova *Osud člověka* tuto činnost. Následovalo těchto 12 pořadů:

Karel Čapek, *Život a dílo skladatele Foltýna* (25. května 1961)

Neruda *vzpomíná* (13. září 1961)

Ilja Erenburg, *Dýmky* (23. listopadu 1961)

Anatole France, *Crainquebille* (4. dubna 1962)

Maxim Gorkij, *Pekař Semjonov* (14. září 1962)

Vítězslav Nezval, *Edison — Signál času* (10. dubna 1963)

Večer s Jeseninem (16. září 1963)

Večer Karla Čapka (11. prosince 1963)

William Shakespeare, *Král Lear* (25. března 1964)

James Hilton, *Sbohem, pane profesore* (30. dubna 1964)

Jan Drda, *Povídky z Němé barikády* (2. dubna 1965)

Vladimír Holan, *Terežka Planetová* (14. července 1965)

Mluvívá se o výjimečně znamenité paměti Rudolfa Waltra. Jistě to platilo do doby, nežli se mu přihlásilo stáří a s ním všeobecné ochabování sil. Walter však ani tehdy nepolevoval. Všechny svoje pořady pilně studoval a paměť v jejím výkonu posiloval. Waltrova dcera Olga Zezulová popisuje ve své vzpomínce, jak Walter texty studoval: „On si ukázněně četl (později v duchu předříkával) svůj text — a to na rozdíl od mnoha herců vždycky celý skrz, tedy nevypracovával si jej po maličkých celcích — nejméně pětaosmdesátkrát.“⁵¹

Nebudu analyzovat způsob přednesu Rudolfa Waltra. Odkazuji v této věci na publikaci *Rudolf Walter. Divadlo jednoho herce*,⁵² a v ní zejména na stať Zdeňka Srny.

⁵¹ Rudolf Walter. *Divadlo jednoho herce*, Brno. Uspořádal Jiří Hraše. Divadelní ústav, Praha 1970, str. 25.

⁵² Je zde stať Zdeňka Srny, hodnotící R. Waltra čtece, vzpomínka režiséra Josefa Henkeho a Olgy Zezulové-Waltrové, repertoár Divadla jednoho herce a úryvky z recenzí všech pořadů.

Divadlo jednoho herce našlo v Brně svého osobitého a zdatného pokračovatele v Miroslavu Částkovi (nar. 1937).⁵³

* * *

27. února 1966 Rudolf Walter v Brně zemřel. Titul „Zasloužilý umělec“ byl mu udělen, žel, až po smrti — 1. března 1966.

KOMORNÍ HRY RADOSTI ZE ŽIVOTA

Zkratky

Sc scénář
Př překlad
R úprava
Úpr hudba
H výprava
V režie

DRUHÉ POLOLETÍ SEZÓNY 1941—1942

25. února 1942 Nový domov

Vladimír N e f f, Pokušitel

R *Rudolf Walter*

18. března 1942 Nový domov

A. J. U r b a n, Sluneční paseka

R *Rudolf Walter*

15. dubna 1942 Nový domov

Johann Wolfgang G o e t h e, Ifigenie v Tauridě

Př Ladislav Quis

Úpr a R *Rudolf Walter*

29. dubna 1942 Nový domov

Axel B r e i d a h l, Vzbouření v ústavu šlechticů

Př Antonín Bernášek

R *Miroslav Zejda*

20. května 1942, Nový domov

Lev B l a t n ý, Bábinka, Rózinka a Prokúpek

R *Rudolf Walter*

---

⁵³ Srov. o něm v publikaci Divadlo jednoho herce. Divadelní ústav, Praha 1980. Jsou tu otištěny články Víta Závodského, Miroslava Částka a Václava Moravy i soupis premiér.

19. září 1942, Nový domov

Manfred H a u s m a n n, Lálófee

Př František Hrubín

R *Rudolf Walter*

3. října 1942, Nový domov

Josef a Miroslava T o m a n o v i, Přítelkyně

R *Rudolf Walter*

22. října 1942, Nový domov

Veřejné představení konzervatoře

F. S c h w i e f e r t, Markéta proti třem

R. *Milan Pásek*

31. října 1942, Nový domov

Ernst B. S. R a u p a c h, Mlynář a jeho dítě

Př a Úpr Rudolf Walter

R a V *Rudolf Walter*

17. listopadu 1942, Nový domov

Friedrich S c h i l l e r, Waldstein

Př Bohdan Kaminský

Úpr a R *Rudolf Walter*

19. listopadu 1942, Nový domov

Gerhart H a u p t m a n n, Bobří kožich

Př Adolf Heyduk

R *Rudolf Walter*

28. listopadu 1942, Nový domov

Veřejné představení konzervatoře

Václav Kliment K l i c p e r a, Divotvorný klobouk

R *Rudolf Walter*

12. prosince 1942, Nový domov

Frank W e d e k i n d, Procitnutí jara

R *Milan Pásek*

H Zbyněk Mrkos

26. prosince 1942, Nový domov

Jan D r d a, Jakož i my odpouštíme

R *Rudolf Walter*

31. prosince 1942, Nový domov

Bohumír Polách a Jiří Žalman [František Kožík], Vladimír Jedenáctik, Oldřich

Letfus a František Lukas, Dobrý den moje štěstí

R *Rudolf Walter*

19. ledna 1943, Nový domov

Friedrich H e b b e l, Marie Magdalena

Př Karel Kamínek

Úpr a R *Rudolf Walter*

2. února 1943, Nový domov
Veřejná představení konzervatoře
Fráňa Š r á m e k, Léto
R *Rudolf Walter*

18. února 1943, Nový domov
Jaroslav V r c h l i c k ý, Midasovy uši
R *Rudolf Walter*

27. února 1943, Nový domov
Zdeňka V a l e n t o v á, Lidičky
R *Rudolf Walter*
H Zbyněk Mrkos

27. března 1943, Nový domov
Johann Wolfgang G o e t h e, Faust
Př Na programním listě se píše: „dle starších překladů“. Mohlo jít o překlad Ja-
roslava Vrchlického a překlad Otokara Fischera, který jako nearijec nemohl ovšem
být uveden.
Úpr, R a V *Rudolf Walter*

7. dubna 1943, Nový domov
Otakar P e t e r k a, V posledním kole
R *Rudolf Walter*
V Antonín Klimeš

16. dubna 1943, Nový domov
Vilém S k o c h, Naše babička
R *Rudolf Walter*

13. května 1943, Nový domov
Dalibor C h a l u p a, Pohádka máje
R *Dalibor Chalupa*

22. května 1943, Nový domov
Luigi P i r a n d e l l o, Jindřich IV.
R *Rudolf Walter*

12. června 1943, Nový domov
Absolventské představení konzervatoře
Jaroslav V r c h l i c k ý, Soud lásky
R *Rudolf Walter*

17. června 1943, Nový domov
Absolventské představení konzervatoře
Mario N i c o d e m i, Jitro, den a noc
Př XXXXX
R *Milan Pásek*

22. června 1943, Nový domov
Katharina S t o l l, Přes celé léto
Př A. V. Bejček
R *Rudolf Walter*

11. září 1943, Nový domov

Henryk I b s e n, Stavitel Solness

Př Karel Kraus

R *Rudolf Walter*

V Bohumil Babánek

14. září 1943, Nový domov

Zdeněk V a v ř í k, Casanova

R *Rudolf Walter*

V Bohumil Babánek

21. září 1943, Nový domov

Rainer Maria R i l k e, Takový už život je

Př Vladimír Holan

Úpr Miroslav Jareš

R *Dalibor Chalupa*

V Karel Jílek

5. října 1943, Nový domov

August S t r i n d b e r g, Otec

Př Josef Jedlička

R *Rudolf Walter*

V Antonín Klimeš

20. října 1943, Nový domov

Josef Kajetán T y l, Faust Druhý (Zkrocení zlé ženy)

Úpr a R *Rudolf Walter*

31. října 1943, Nový domov

Večer duchovního dramatu (Johannes von Saatz, Oráč a smrt;

Pedro Calderon de la Barca, Velké divadlo světa)

Př Oráč a smrt přeložil Pavel Eisner; z rasových důvodů však nemohl být uveden.

Velké divadlo světa přeložil Jaroslav Vrchlický.

R *Rudolf Walter*

13. listopadu 1943, Nový domov

Karl S c h ö n h e r r, Tragédie dětí

Př Rudolf Walter

R *Arne Žatecký*

V Hradil

28. listopadu 1943, Nový domov

Poezie naší domoviny I. (Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Svatopluk Čech, Julius Zeyer,
J. V. Sládek)

Úvodní slovo Vladimír Stupka

R *Dalibor Chalupa*

4. prosince 1943, Nový domov

Míla K o l á ř, Básník a tanečnice

R *Rudolf Walter*

H Zbyněk Mrkos

12. prosince 1943, Nový domov

Poezie naší domoviny II (Jaroslav Vrchlický, J. S. Machar, Karel Hlaváček, Antonín Sova)

Úvodní slovo Alois Gregor

R *Dalibor Chalupa*

26. prosince 1943, Nový domov

Božena Němcová, Babička

Úpr Jan Port

R *Rudolf Walter*

13. ledna 1944, Nový domov

Heinrich Zerkulen, Rejtar

Př Jaroslav Zaorálek

R *Rudolf Walter*

V Olga Waltrová

24. února 1944, Nový domov

Miroslav Rutté, Zamilování přátelé

R a V *Rudolf Walter*

9. března 1944, Nový domov

Luigi Pirandello, Každý má svou pravdu

Př Václav Jiřina

R *Rudolf Walter*

23. března 1944, Nový domov

Miloš Hlávka, Spáček

R *Rudolf Walter*

V Olga Waltrová

28. března 1944, Nový domov

Friedrich Heibel, Gygův prsten

Př Václav Renč

R *Rudolf Walter*

13. dubna 1944, Nový domov

Jacinto Benavente, Vzbuzené zájmy

Př R. J. Slabý

R *Dalibor Chalupa*

V M. Chlad

18. dubna 1944, Nový domov

Václav Kliment Klíckera, Divotvorný klobouk

R *Rudolf Walter*

V Olga Waltrová

6. května 1944, Nový domov

Večer japonských dramát

Takedo Izumo, Terakoya (vesnická škola)

Př Hertvík Jarník a František Sekanina

R *Miloš Hynšt*

V M. Chlad

Yamada Kakashi, Asagao

Př. František Sekanina a P. Tkadlec
R *Ludvík Veselý*
V Otakar Máčel

27. května 1944, Nový domov
Hans *Reinthal*er, Cizí paní
Př František Hrubín
R *Rudolf Walter*
V Olga Waltrová
H Zbyněk Mrkos

21. června 1944, Nový domov
Josef Kajetán *Tyl*, Strakonický dudák
R *Rudolf Walter*
V L. Tammová

29. června 1944, Nový domov
Absolventské představení konzervatoře
Gerhart *Hauptmann*, Panny z Biskupské hory
Př Václav Renč
R *Rudolf Walter*

SEZÓNA 1944—1945

8. listopadu 1944, Nový domov
Humor 16. století. Melodramy na texty Karla Jaromíra Erbena
R *Rudolf Walter*

29. listopadu 1944, Nový domov
Hans *Sachs*, Šprýmy a scény
R *Rudolf Walter*

8. prosince 1944, Nový domov
Hovory srdce a duše. Recitační pásmo z lyriky R. M. Rilka, K. Hlaváčka, A. Sovy
a Fr. Šrámka
Sc Olga a Rudolf Waltrovi
R *Rudolf Walter*
H Vítězslav Novák a Josef Suk

31. prosince 1944, Nový domov
Staropražská beseda před 100 lety
Sc a R *Rudolf Walter*

14. února 1945, Nový domov
Svatopluk *Čech*, Ve stínu lípy
Sc a R *Rudolf Walter*
H Bedřich Smetana, Z českých luhů a hájů

8. března 1945, Nový domov
Věčně živý *Ibsen*. Scény z dramát Henryka Ibsena
R *Rudolf Walter*
H Edvard Grieg

16. dubna (proponováno), Nový domov
Vůně Moravy. Pásmo scén z Gazdiny roby, Její pastorkyně (Gabriela Preissová),
Pasekáři (František Sokol — Tůma) a Maryši (Alois a Vilém Mrštíkoví)
R *Rudolf Walter*
(Nedostudováno a neprovedeno. Přiblížila se fronta.)